

EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

PEDAGOOGIKATEADUSTE DOKTOR
A. PINT

**RAHVAHARIDUSE
EDUSAMMUD
NÕUKOGUDE
EESTIS**

Nr. 16 (152)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1953

A-17346
152
EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHING

PEDAGOOGIKATEADUSTE DOKTOR

A. PINT

RAHVAHARIDUSE EDUSAMMUD
NÕUKOGUDE EESTIS

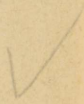
SUNDEKSEMPLAR

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS · TALLINN 1953

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

21703

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajaloolisel XIX kongressil võisid Nõukogude Liidu rahvad, nende hulgas ka eesti rahvas, tagasi vaadata erakordselt viljakale ülesehitustööle sotsialistliku rahvamajanduse ja kultuurielu kõigil aladel. Kolmkümmend viis aastat nõukogude riiki on kolmkümmend viis aastat nõukogude rahvaste võitlust ja võite kommunistliku partei võitluslipu all. Selle aja kestel on meie maal loodud uus, kõige eesrindlikum ühiskondlik ja riiklik kord, rajatud hiiglaslik sotsialistlik tööstus ja edukalt teostatud põllumajanduse kollektiviseerimine. Kommunistliku partei juhtimisel on läbi viidud tõeline kultuurirevolutsioon, mis põhjalikult on muutnud meie maa kultuurilist ilmet ning teinud ta kogu maailma kõige eesrindlikumaks kultuurimaaks, kus kultuuri varasalved on kättesaadavad kogu rahvale.

Kolmekümneviie-aastase olemasolu kestel on Nõukogude Liit muutunud eesrindliku sotsialistliku kultuuri keskuks, mis näitab teed ka kõigile teistele riikidele ja rahvastele, kes on asunud demokraatia ja sotsialismi teele.

Hiiglaslikud on need edusammud, mis nõukogude kool ja rahvaharidus on saavutanud nõukogude võimu tingimustes. Esmakordselt inimkonna ajaloos sai rahvaharidus Nõukogudemaal tõeliselt rahvalikuks, s. o. kättesaadavaks kogu rahvale, ning hakkas teenima rahva tõelisi huvisid.

Alates 1940. aastast on ka eesti rahvas Nõukogude Liidu rahvaste vennaliku pere võrdõigusliku liikmena võinud nõukogude korra viljastavates tingimustes arendada oma sotsialistlikku rahvamajandust ja rahvuslikku kultuuri.

Nõukogude võimu kehtestamine kui uus etapp eesti rahvahariduse arenemises

Kodanliku võimu kukutamine Eestis 1940. aastal vabastas Eesti töötava rahva kodanlike klasside ja välismaiste imperialistide võimu alt. Eesti kodanlusel oli 1918. a. Lääne-Euroopa imperialistlike riikide abiga õnnestunud haarata poliitiline võim ja «iseseisvuse» sildi all jätkas ta töötavate rahvakihtide ekspluateerimist, nende füüsilist ja vaimset ikestamist enam kui paarikümne aasta kestel.

Nõukogude võimu taaskehtestamisega Eestis avanesid eesti rahvale enneolematud võimalused tõelise rahvusliku kultuuri arendamiseks, mis on vormilt rahvuslik ja sisult sotsialistlik. Nõukogude kord vallandas kõik rahva loovad jõud, mille tagajärjel algas hoogne ülesehitustöö kõigil elualadel. Kuivõrd avaraid tingimusi, võrreldes endise olukorraga, loob sotsialistlik kord kultuuri arenemisele, selgub näiteks sellest, et juba esimesel nõukogude aastal (1941) riigi eelarves nähti rahvaharidusele ette 168 milj. rubla, mis on kaheksa korda rohkem kui kodanliku vabariigi viimasel aastal. Kulutused kultuurilisteks ja sotsiaalseiks otstarbeiks moodustasid juba 1941. a. 52,1% kogu eelarvest, 1952. a. oli Eesti NSV riigieelarves kultuurilisteks ja sotsiaalseiks vajadusteks ette nähtud 573 milj. rubla, mis moodustab 54,2% vabariigi eelarvesummadest. Sellest summast on otseselt rahvaharidusele määratud üle 325 miljoni rubla, s. o. 30% kogu vabariigi eelarvest. Ja seda sel ajal, kui Ameerika Ühendriikides rahvaharidusele assigneeritakse vähem kui üks protsent eelarvest!

Nõukogude Eesti kultuurielu ja haridussüsteemi põhjalikku ümberkorraldamist nõukogulikel alustel aitas tunduvalt kergendada vanemate vennasvabariikide, eriti aga suure vene rahva tõhus kaasabi. Haridussüsteemi ümberkorraldamisel ja rahvahariduse juhtimisel nõukogulikele rööbastele võis noor Nõukogude Eesti toetuda vennasvabariikide suurtele kogemustele nõukoguliku kooli ja sotsialistliku kultuuri väljaarendamisel. Vennasvabariigid abistasid Nõukogude Eesti kooli ja kultuurialaseid asutusi vilunud kaadrite, vajaliku kirjanduse, õpikute, õppevahendite jne. näol.

Otsekohe pärast nõukogude korra kehtestamist asuti kodanliku kooli ümberkujundamisele nõukogude kooliks

järkjärguliste üleminekute teel. Kõigepealt hakati tegema ettevalmistusi üldise 7-klassilise koolikohustuse kehtestamiseks. Sel eesmärgil avati 1940. a. novembrikuus rea suuremate 6-kl. algkoolide ja endiste täienduskoolide juurde VII klassid. Üldine 7-klassilise koolikohustuse seadus kehtestati 1941. a., arvates 1941/42. õppeaastast, ja sellekohaselt korraldati ümber ka koolivõrk. Selle teostamise katkestas aga saksa fašistide reeturlik kallaletung Nõukogude Liidule. 1940/41. õppeaastal pandi kehtima ühtluskool, mis kodanlikus Eestis eksisteeris ainult nimepidi. Pöördeline muudatus teostati õppeplaanide ja -programmide alal. Senise kodanliku kooli reaktsioonilisi ja rahvavastaseid eesmärke taotleva õppe- ja kasvatustöö asemele astus nõukogude pedagoogikale rajatud õppe- ja kasvatustöösüsteem. Koolidele koostati nõukogulikud ülemineku-õppeplaanid ja -programmid, kust jäeti välja kodanluse reaktsioonilisi eesmärke taotlevad õppeained, nagu usuõpetus ja kodanikuõpetus ning võeti uute õppeainetena õppeplaani vene keel, NSV Liidu ajalugu, NSV Liidu geograafia, NSV Liidu Konstitutsioon jne.

Likvideeriti kodanluse-aegsed reaktsioonilised ja fašistlikud noorsoo-organisatsioonid. Organiseeriti Eestimaa Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu algorganisatsioonid ja pioneeriorganisatsioonid koolides, mis leidsid töötava rahva noorte ja laste hulgas vaimustatud poolehoidu, said nende juhtijaiks ja lühikese ajaga tõusid õpetajaskonna tõhusaiks abilisteks kommunistliku kasvatuse teostamisel ja kõrge õppeedukuse saavutamisel.

Samuti likvideeriti reaktsioonilisi eesmärke taotlevad ja kitsale ekspluataatorite kildkonnale avatud ja riigi poolt rikkalikku toetust saanud erakoolid. Rajati hulk uusi lastekodusid, lasteaedu, lastesõimi, lastemängumurusid jne.

Nõukogude koolisüsteemi ja nõukogude pedagoogika tutvustamise eesmärgil organiseeriti õpetajaile juba enne õppeaasta algust rida täienduskursusi marksismi-leninismi aluste, nõukogude kooli struktuuri ja nõukogude pedagoogika tundmaõppimiseks.

Suur töö viidi läbi kutsehariduse ümberkorraldamise alal. Nõukogudemaast eraldatud Eesti oli muutunud imperialistlikest riikidest sõltuvaks poolkoloniaalseks maaks. Suurtööstus laostus kiiresti ja maa muutus Lääne-Euroopa agraarriipsiks, kes tootis lääne-euroopa monopolistidele odavaid toor- ja toiduaineid ning poolfabrikaate. Sellest

tingitult säilis ainult väike- ja käsitööstus. Kodanliku Eesti kutsekoolide ülesandeks oli kasvatada kulakute, väikekaupmeeste, väikemajaomanike perekondadest pärit olevaist noortest ustavaid käsitöölisi-meistreid, kes kindlasti jätkaksid kitsa tsunftivaimu traditsioone, ja keda seejärel kasvatati peremehe, kapitalistliku eraomandi austamise vaimus, hoolitsedes kõigiti selle eest, et nad ei kujuneks ähvarduseks kapitalistliku korra põhialustele ja kelle eluideaaliks oleks saada õpipoisse ja töölisi kurnavaiks peremeesteks. Tütarlastele määratud kutsekoolide eesmärgiks oli esijoones naise surumine koduse nelja seina vahele, või juhtimine puht-käsitööstuslikele, esijoones tekstiilaladele. Töölise ja kehvtalurahva lastel oli tee ka kutsekoolidesse praktiliselt sama hästi kui suletud. Majanduslike võimaluste puudumise tõttu ei olnud neil võimalik lõpetada isegi 6-klassilist algkooli, mis oli kutsekoolidesse pääsemise eeltingimuseks; samuti puudusid neil majanduslikud võimalused kutsekoolis õppimiseks ja selle lõpetamiseks, sest kõrged õppemaksud ja õppepraktikaks vajalike töömaterjalide hankimine käis töölisperekondadest pärinevatele õpilastele üle jõu.

Pärast seda, kui Eestis oli 1940. aastal kukutatud kodanlik fašistlik diktatuur ja töötav rahvas hakkas ise oma elu juhtima, asuti vanade, seismajäänud tehaste ja vabrikute taastamisele ja uute tööstusettevõtete hoogsale rajamisele. Sellega käšikäs kerkis üles vajadus vastava kaadri ettevalmistamiseks ja kogu iganenud kutsehariduse süsteemi ümberkorraldamiseks. Osa Hariduse Rahvakomissariaadi alluvaid kutsekoole anti vastavalt nende profiilile kaadri kutsealase ettevalmistuse parema juhtimise eesmärgil üle teistele süsteemidele. Näiteks põllumajanduslikud kutsekoolid viidi üle Põllutöö Rahvakomissariaadi alluvusse ja nende baasil arendati välja vastavad tehnikumid; tööstuslikud koolid allutati Tööjõureservide Valitsusele jne.

Kogu 1940/41. õppeaasta jooksul tehti ettevalmistustööd nõukoguliku tehnilise hariduse andmiseks ENSV-s, selgitati vabariiklike rahvakomissariatide vajadused erialase kaadri järele ning töötati nende alusel välja tehnikumide ja teiste kutsekoolide uus võrgukava, õppeplaanid ja -programmid, mis 1941. a. juunikuus kinnitati Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu poolt.

Tunduvalt tõusis õpilaste arv kutsekoolides, tehnikumi-

des ja kõrgemais õppeasutuses. Rohkearvuliste stipendiumide sisseseadmine ja avarate õppimisvõimaluste loomine kõrgemais õppeasutuses avas esmakordselt töötava rahva lastele vaba pääsu ülikoolidesse. Selle tagajärjel tõusis üliõpilaste arv Tartu Riiklikus Ülikoolis 2615-lt 3473-le, Tallinna Polütehnilises Instituudis (end. Tehnikaülikool) 481-lt 782-le.

Põhjalik pööre toimus kõrgemate õppeasutuste õppe- ja kasvatustöös: kehtestati kursuste-süsteem ja üleminekuõppeplaanid ning -programmid, viidi sisse marksismi-leninismi aluste ja vene keele õpetamine ning teostati rida organisatsioonilisi muudatusi. Kodanliku korra tingimustes algharidusega jäänud töötajatele kõrgema hariduse saamise võimaldamiseks ja keskhariduse kiirendatud korras omandamiseks asutati Tallinnas ja Tartus ülikoolide ettevalmistusosakonnad.

Tartu Kõrgem Kunstikool ja Tallinna Konservatoorium muudeti kõrgemaiks riiklikeks õppeasutuseks, samuti organiseeriti Tartu Riikliku Ülikooli juurde üheaastase kursusega Pedagoogiline Instituut ülikooli lõpetajaid keskkooliõpetajate ettevalmistamiseks.

Samuti suur ja ulatuslik töö teostati kultuurmassilise haridustöö alal täiskasvanute hulgas rahvaimajade, rahvaraamatukogude ja muude kultuurhariduslike asutuste võrgu organiseerimise näol.

Hoolimata siin-seal ilmnevaist kodanlike natsionalistide sabotaažikatseist asusid eesti haridusala töötajad rahvaharidusala kõigil rinnetel suure entusiasmi ja ennastsalgavusega ümber korraldama senist haridussüsteemi ja seda juhtima uutele ja avaramatele teedele. Suur oli see tööpinge ja enneolematult kiire edasiliikumise tempo, mis haaras eesti eesrindlikku intelligenti kultuurilise ülesehitustöö rindel juba esimesel nõukogude aastal.

Saksa fašistliku okupatsiooni laostav mõju eesti koolile ja rahvaharidusele

Selle hooga ülesehitustöö, mis algas Nõukogude Eestis nõukogude võimu esimesel aastal, katkestas fašistliku Saksamaa reeturlik kallaletung Nõukogude Liidule 22. juunil 1941. a. Eesti rahva paremik, nende hulgas ka suur hulk õpetajaid ja õpilasi, astus Punaarmeele, hävituspataljo-

nidesse või töölispolkudesse, teine osa jätkas anastajatega võitlust Eestis põranda all ja partisanisalkades. Saksa fašistlik okupatsioon ja sellega kaasuv julm terror rõhus kolm aastat painajalikult eesti rahvast kuni Eesti vabastamiseni kangelasliku Nõukogude Armeepoolt 1944. aasta sügisel.

Fašistide programmis oli eesti rahva täielik hävitamine. Nõukogude võimude kätte langenud saksa politseikindral Jeckeln, kes Himmleri poolt oli määratud kõrgemaks SS ja politseijuhiks Baltimaades, tunnistas kohtus: «Himmler ütles mulle ühel jutuaajamisel, et Läti, Leedu ja Eesti territoorium on sakslaste ammuste unistuste esemeks. Nüüd on tulnud aeg ajalooline viga parandada. Osa kohalikust elanikkonnast tuleb hävitada, osa saksastada, suurem enamik aga Saksamaale tööle vedada. Tulevikus tuleb tegutseda nii, et eestlaste, leedulaste ja lätlaste asemele asundatakse saksa kolonistid.»

Selle jõhkra plaani teostamisele asuti mitmel teel. Kõigepealt pandi toime massilisi tapmisi ja vangistamisi, et halvata rahva aktiivsema ja julgema osa vastupanu. ENSV Erakorraline Riiklik Komisjon tegi kindlaks, et kolme okupatsiooniaasta jooksul mõrvati ENSV territooriumil koonduslaagrites ja vanglates 61 300 ENSV kodanikku. Nende hulgas oli silmapaistvaid teadlasi, kunstnikke ja eriti palju õpetajaid, kes olid end näidanud nõukogude korra pooldajatena või võtnud osa nõukogulikust ülesehitustööst.

Teiseks hävitamisemeetodiks oli eesti noorte mobiliseerimine Saksa armeepääüksustesse, tööteenistusse või Saksamaale sõjatööstusse küüditamine.

Samuti suurt kahju tõid okupandid Nõukogude Eesti koolile ja kultuuriasutustele materiaalsete varade purustamise ja põletamise teel. Üle vabariigi hävis täielikult 119 koolimaja koos sisustuse ja õppevahenditega, neist 6 tehnikumi hoonet. Tunduvalt said purustada 773 ja osaliselt 315 koolimaja. 25 lastekodust oli järele ainult 5. Koolide raamatukogudes hävitati kuni 400 tuhat köidet, esijoones nõukogulikku progressiivset kirjandust. Õppevahendeist hävis üldse üle 75%. Need asjaolud asetasid nõukogude kooli pärast okupantide minemakihutamist tõsiste raskuste ette. Tartu ülikool kaotas sõjategevuse läbi ühe kolmandiku oma hoonetest, arvult 19 hoonet. Teaduslike asutuste ja õppekabinettide ning laboratooriumide hinnalisemad

sisseseaded veeti Saksamaale. Osa nendest aga suudeti õppejõudude ja teenistujate algatusel maale laiali saata ja sel teel päästa. Oli kavatsusel kogu ülikooli evakueerimine Saksamaale, mida oleks tehtudki, kui seda poleks takistanud Nõukogude Armeed kiire edasitung.

Nii töid saksa fašistlikud barbarid oma metsiku pere-mehetsemise aastail Eestis määratud kahju kogu eesti kultuurile ja haridusasutustele, esijoones koolile.

Püüdes koole kasarmuiks muuta ja kasvatada neis endile kuulekaid orje, tegid saksa okupandid kõik selleks, et lämmatada lastes huvi teadmiste ja tõelise teaduse vastu ning külge pookida neile jamslikku «rassiteooriat», mis kinnitas, et ainult sakslased moodustavad «kõrgema rassi» ja on täisväärtuslikud inimesed, aga kõik teised rahvad on alaväärtuslikud ja määratud orjadeks. Nad püüdsid noorsoos juba eelkoolieast peale kasvatada alandlikkust sakslaste vastu, seades eestlased pärismaalaste seisundisse.

Moonutades teadlikult eesti rahva ajalugu, püüdsid fašistlikud anastajad külvata eesti rahva hulgas rahvuslikku vaenu teiste Nõukogude Liidu rahvaste, eriti aga vene rahva vastu, keda eesti rahvaga sidus sajanditepikkune võitlusliit igasuguste orjastajate vastu.

Eredad leheküljed eesti rahva tõelisest ajaloost, mis kõnelevad kohaliku põlisrahva kangelaslikust võitlusest baltisaksa aadli ja vaimulike vastu, ning sellest suurest abist, mida selles võitluses osutas eesti rahvale suur vene rahvas, kustutasid okupandid õpikutest. Et eesti rahva eesrindlikum osa elavalt säilitas oma mälestuses sündmuste tõelise käigu, käskisid «uue preisi kultuuri» esindajad ja nende eestlastest kannupoisid — rahva reeturid — õpetajatel esitada õpilastele eesti rahva ülestõususeid parunite rõhumise ja vägivalda vastu kui kahjatsusväärseid «arusaamatusi».

Saksa fašistlikud barbarid tahtsid terroriga hirmutada eesti rahvast. Ainult ühesainsas maakonnas — Virumaal — kõrvaldati töölt 600 inimest intelligentsi hulgast. Sajad pedagoogid, arstid ja teised haritlased piinlesid koonduslaagrites.

Kuid timukail ei õnnestunud endi poole pöörata Nõukogude Eesti õpetajaskonda.

Õpetajate valdav enamik, kes oli andunud oma kutsele

ja tunnetas täie teadvusega oma võlga rahva ees, sidus oma saatuse nõukogude võimuga ja kannatas ausalt välja kõik katsumused.

**Nõukogude võimu taastamine ja rahvahariduse
enneolematu tõus Eesti NSV-s sõjajärgse viisaastaku
jooksul ning selle arenemisperspektiivid viiendal
viisaastakul (1951—1955)**

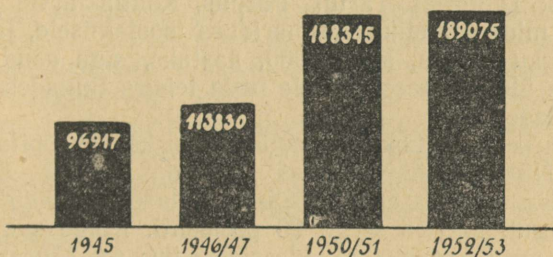
Pärast maa vabastamist fašistlikest okupantidest seisis Nõukogude Eesti kool peaaegu täielikult varemeis. Tema taastamine oli seotud suurte raskustega nii materiaalse baasi kui ka kaadrite osas. Nõukogude valitsuse ja bolševike partei pideval hoolitsemisel ning vennasvabariikide, eriti vene rahva poolt antava abiga saadi neist raskustest üle suhteliselt lühikese ajaga. Juba paar nädalat pärast saksa fašistlike sõjavägede väljakihutamist Lõuna-Eestist, ajal kus käis alles vihane võitlus Emajõe ja Valga joonel, alustasid tööd koolid praegustes Võru, Vastseliina, Räpina ja Antsla rajoonides normaalsel õppetöö algusajal, s. o. 1. septembril; vabariigi teistes mandrirajoonides alustasid koolid tööd 1. novembril 1944 ja Saare- ning Hiiumaal 15. jaanuaril 1945. Juba 27. dets. 1944. aastal, kui Nõukogude Armeed jagas vaenlasele alles purustavaid hoope, andsid ENSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P KK määruse koolitöö parandamise abinõude kohta, kus näidati kätte lähema aja ülesanded rahvahariduse taastamise alal. See määrus kujunes Nõukogude Eesti haridustöölisele võitlusprogrammiks nõukogude kooli õitsengule viimisel sõjajärgse viisaastaku jooksul.

ENSV 10. aastapäeva puhul 1950. a. suvel võidi juba konstateerida, et rahvahariduse kõigil aladel on sõjaeelne tase kaugelt ületatud. Nii suurenes algkoolide, seitsmeklassiliste koolide ja keskkoolide arv viisaastaku jooksul 1170-ni ja õpilaste arv neis 148 600 inimeseni, mis moodustab sõjaeelse 1940. a. tasemega võrreldes 124%. Õpetajate arv tõusis ainult üldhariduslikes koolides 1950. a. 7515 inimesele, aga 1953. a. ulatub nende arv juba üle 8020. Tehnikumide ja teiste keskastme spetsiaalsete õppeasutuste arv suurenes 17-lt 1940. a. 47-le 1950. a. ning õpilaste arv neis 2100-lt 11 785-le. Kõrgemate õppeasutuste arv suurenes 5-lt 7-le ja üliõpilaste arv neis 4700-lt 8800-le.

1946. a. loodi Eesti NSV Teaduste Akadeemia 25 teadusliku uurimisasutusega.

Niisugune kiire arenemistempo on võimalik ainult nõukogude ühiskonnas. Kultuuri, teaduse ja kunsti arenemine ei toimu meil omaette, vaid on pidevalt seotud kogu meie rahvamajanduse järjekindla tõusuga.

Eelarve

Edusammud meie kooli alal on võimalikud olnud ainult tänu sellele, et meie rahvamajandus teeb suuri edusamme, et meie vabariigi tööstus aastast aastasse ikka rohkem ületab riiklikke plaane. 1952. aastal andis ENSV tööstus 4 korda rohkem toodangut kui sõjaeelsetel 1940. aastal. Sellist tõusu ei ole Eesti rahvamajanduses kunagi olnud. Samuti on Eesti NSV põllumajanduses toimunud põhjalik pööre, ta on muutunud eesrindlikuks, kollektiivmajapidamisele rajatud mehhaniseeritud ja kaasaegse eesrindliku tehnikaga varustatud sotsialistlikuks suurpõllumajanduseks. Juba 1951. aastaks oli 92% eesti talurahvast astunud jõuka ja kultuurse kolhoosielu teele. Need asjaolud võimaldasid ka rahvahariduse kiire taastamise ja võimsa edasiarenemise pärast Suurt Isamaasõda.

Kuid veelgi ulatuslikumad on need majanduslikud ja kultuurilised arenemisperspektiivid, millele Eesti NSV koos teiste liiduvabariikidega vastu läheb viiendal viisaastakul (1951—1955). Eriti avarad on need arenemisperspektiivid rahva üldise hüveolu tõusu ja rahvahariduse alal.

ÜK(b)P XIX kongressi direktiivis NSV Liidu arendamise viie aasta plaani kohta aastaks 1951—1955 öeldakse:

«Viia lõpule viisaastaku lõpuks üleminek seitsmeklassiliselt hariduselt üldisele keskharidusele (10 aastat) vabariikide pealinnades, vabariikliku alluvusega linnades, oblastite ja kraide keskustes ning suuremates tööstuskeskustes. Valmistada ette tingimused järgmisel viisaastakul üldisele keskharidusele (10 aastat) täielikuks üleminekuks teistes linnades ja maal.»

Selle, maailma ajaloos enneolematu plaani elluviimine võimaldab juba viisaastaku lõpuks Eesti NSV suuremais linnades: Tallinnas, Tartus, Pärnus, Kohtla-Järvel ja Narvas üle minna täieliku keskhariduse teostamisele, järgmise viisaastaku lõpuks, s. o. 1960. aastaks, aga asuda keskhariduse üldisele teostamisele meie teistes linnades ja kolhoosikülades.

Üldise keskhariduse teostamise järel kasvab õpilaste arv Eesti NSV üldhariduslikes kooles 142 306 õpilasel 1952/1953. õppeaastal 180 285-le õpilasele 1960/61. õppeaasta algul, tõustes seega 26 protsenti. Kõige suurem on õpilaste arvu tõus 8.—11. klassides, kus see tõuseb samal ajavahemikul 14 203-lt õpilasel 30 695-le õpilasele või 176 protsendi võrra.

Koolide kasvava võrgu varustamiseks vajaliku hulga õpetajatega suurendatakse vastuvõttu pedagoogilistesse õppeasutustesse Eesti NSV-s 60 protsendi võrra, võrreldes vastuvõtuga aastail 1946—1950.

Koolivõrgu laienemine ja õpilaste arvu tunduv suurenemine nõuab ühtlasi uute koolihoonete püstitamist, mille tõttu viisaastaku jooksul suurendatakse koolide ehitamist ümmarguselt 70 protsendi võrra, võrreldes eelmise viisaastakuga. Eesti NSV-s on tarvis 1960. aastaks suure õpilashulga mahutamiseks praegu olemasolevaile koolimajadele lisaks ehitada veel 132 uut koolimaja, keskmise mahutavusega 440 õpilast. Sellega oleks likvideeritud ka linnakoolide töötamine mitmes vahetuses, mis pidurdab suuresti normaalset koolitööd. Samuti tuleb samas ajavahemikus sisustada sajad uued õppekabinetid, võimlad ja muud õpperuumid.

Viienda viie aasta plaani edukas täitmine rahvahariduse alal nõuab Eesti NSV koolide õppe- ja kasvatustöö taseme otsustavat tõstmist. Selleks on vajalik igal üksikul õpetajal põhjalikult parandada oma tööd ja täiendada oma ideelis-poliitilist silmaringi ning erialaseid teadmisi. Haridusorganeile, inspektorile ning metoodilistele asutustele paneb

see kohustuse kõigiti tõhustada õppe- ja kasvatustöö süstemaatilist juhtimist ning instrueerimist.

Viienda viisaastaku plaan asetab senisest suuremad ülesanded ka meie kõrgemaile õppeasutustele. Vastavalt rahvamajanduse ja kultuuritöö edasiarendamise ülesannetele suurendatakse viie aasta jooksul iga liiki spetsialistide väljalaset kõrgematest õppeasutustest ja spetsiaalsetest keskkoolidest 30—35 protsendi võrra. Spetsialistide väljalaset kõrgematest õppeasutustest tähtsamatele tööstusharudele, ehitustele ja põllumajandusele suurendatakse 1955. aastaks, võrreldes 1950. aastaga, kahekordselt. Samuti kahekordistub viisaastaku jooksul teadusliku ja teaduslik-pedagoogilise kaadri väljalase kõrgemate õppeasutuste ja teaduslike uurimisinstituutide aspirantuuri kaudu. Nimetamisväärselt laieneb teaduslik uurimistöö kõrgemates õppeasutustes ja teaduslikes uurimisasutustes, kusjuures senisest enam tugevdatakse sidet teaduse ja tootmise vahel.

Täiskasvanud elanikkonna järjest kasvavate haridustarvete rahuldamiseks kindlustatakse kaugõppe- ja õhtuste kõrgemate õppeasutuste, samuti ka spetsiaalsete ja üldhariduslike keskkoolide kättesaadavus nendele õppimise jätkamiseks tootmistööd katkestamata.

Elanikkonna heolu ja eelkoolikasvatuse parema teostamise eesmärgil suurendatakse viisaastaku jooksul kohtade arvu lasteaedades 40 protsenti.

Tähtsa probleemina tõstetakse viisaastaku plaanis esile polütehnilise õpetuse küsimus. Selles öeldakse:

«Üldharidusliku kooli sotsialistliku kasvatusliku tähtsuse edasise tõstmise eesmärgil ja keskkooli lõpetavatele õpilastele kutseala vabaks valimiseks tingimuste kindlustamise eesmärgil asuda teostama polütehnilist õpetamist keskkoolis ja võtta tarvitusele abinõud, mis on vajalikud üleminekuks üldisele polütehnilisele õpetamisele.»

Nõukogude kool on tihedalt seotud kogu sotsialismimaa eluga. Ta on kutsutud ette valmistama kulturseid, haritud inimesi, kes omaksid teaduse ja tehnika alused ja oleksid võimelised neid rakendama töös ja elus. «Meie ei usuks õpetusse, kasvatusse ja haridusse», ütles Lenin, «kui ta oleks suletud ainult kooli ja lahti kistud tormisest elust.»¹ Nõukogude kool teostab noorsoo kommunistlikku

¹ V. I. Lenin, Teosed, 30. kd., IV väljaanne, lk. 413.

kasvatust. Selle kasvatus üheks tähtsamaks põhimõtteks on polütehniline õpetus. V. I. Lenin hindas kõrgelt polütehnilist õpetust ja kriipsutas alla selle suurt tähtsust. Ta rõhutas polütehnilise silmaringi avardamise vajadust ja näitas konkreetseid teed polütehniliseerimiseks.

Partei XIX kongressi direktiivid panevad ette asuda polütehnilise õpetuse teostamisele keskkoolis ja võtta tarvitusele abinõud, mis on vajalikud üleminekuks üldisele polütehnilisele õpetamisele. See tõstab veelgi sotsialistliku kasvatus tähtsust nõukogude üldhariduslikus koolis ja kindlustab keskkooli lõpetajatele avarad tingimused vabaks elukutsevalikuks.

Üheks sotsialismilt kommunismile ülemineku põhitingimuseks, õpetab J. V. Stalin, on selline ühiskonna kultuuriline kasv, kus kõigile ühiskonna liikmetele on kindlustatud oma füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgne arendamine. On tähtis, et ühiskonna liikmed saaksid hariduse, mis oleks küllaldane selleks, et saada ühiskonna aktiivseiks tegelasiks. Seda võimaldab paremini polütehnilise õpetuse teostamine, kus õpilased juba õppeprotsessi kestel omandavad vajalikud teoreetilised ja praktilised alused tootmise alal ja võivad pärast keskkooli lõpetamist vabalt valida tootmisala, kus tööle rakenduda.

Polütehnilise õpetuse teostamine keskkoolis, aga veelgi enam üleminek üldisele polütehnilisele haridusele osutub eriti tähtsaks ülesandeks sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku ajajärgul, mis nõuab aktiivseid ja igakülgset arenenud inimesi, kes oleksid võimelised edukalt täitma seda suurt ülesannet.

Eelkoolikasvatus

Kodanlikus Eestis oli eelkoolikasvatus täiesti isevoolu hoolde jäetud. See ei kuulunud kasvatussüsteemi lahutamatusse tervikusse, nagu Nõukogude Liidus. Lasteasutuste arv Eestis oli tühine ja nende olukord väga algeline. Lasteaedade kohta puudus täiesti igasugune seadusandlus. Samuti puudus kvalifitseeritud kasvatajate kaader ja selle kaadri süstemaatiline ettevalmistamine riigi poolt. Lasteaedade kasvatajaid valmistasid ette mitmesugused

religioossed eraõppeasutused või organisatsioonid (näit. ameerika rahaga organiseeritud «Noorte Naiste Kristlik Ühing», «proua» Lenderi lasteaednike eraseminar jne.).

Kohalike omavalitsuste poolt määrati lasteaedade ülalpidamiseks väga väikesi summakesi ja neidki ainult suuremates linnades, kuna maakondades ja töölisasulates puudusid lasteaiad peaaegu täielikult või olid tööstuskäitiste juures ainult seal, kus oli vajadus odava naistöajõu järgi erakordselt suur. Levinud olid era-lasteaiad. Kuni 60% kodanlikus Eestis töötanud lasteaedadest olid eraisikute juhtimisel ja ülalpidamisel, kes neist tegid oma isikliku tuluallika. Tihti olid need eralasteaiad võõrkeelsed (eriti saksakeelsed), kus eesti tõusik-kodanluse perekonnad oma lastele lasksid anda nn. «saksa kasvatust», või asusid pooliti võõrkeelsete lütseumide, kolledžide juures nende ettevalmistusklassidena. Lasteaedade vähesuse ja kalliduse tõttu olid need kättesaadavad ainult kodanlastele. Tööliste lapsi oli neis üsna vähe, sest kõrged lasteaiamaksud ei võimaldanud töölis perekondadel lapsi lasteaeda saata ja pealegi ei võetud sinna «halbade» perekondade lapsi.

Lasteaedades kui eraettevõtetes valitses purukodanlik ja religioosne õhkkond. Lastesse hakati siin juba maast madalast istutama kodanlikku ideoloogiat.

Täiesti erinev on lasteaedade seisund Nõukogude Eestis niihästi lasteaedade ülesannete ja tähtsuse kui ka neis tehtava kasvatustöö seisukohalt. Nõukogudemaal on lapsed ümbritsetud tõsise hoole ja armastusega ning nende kasvatamine on suure riikliku tähtsusega ülesanne.

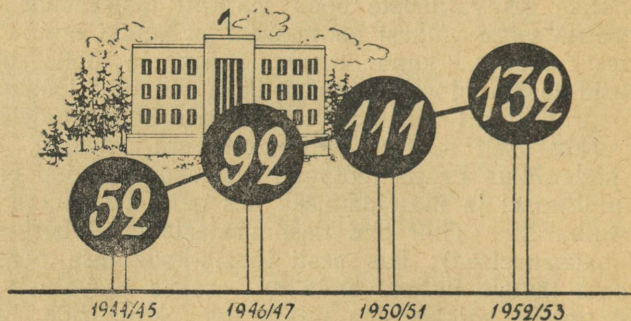
Lasteaiad on Nõukogude Eestis riikliku haridussüsteemi lahutamatuks osaks, mida juhib ja korraldab Haridusministeeriumi lastekodude ja eelkoolikasvatuse osakond.

Eelkooliealiste laste kasvatamine lasteaias rajati Eestis kindlale riiklikule alusele kohe pärast nõukogude võimu kehtestamist 1940. a. suvel.

Saksa fašistlik okupatsioon likvideeris aga täielikult lasteaedade organiseerimise alal tehtud töö.

Kohe pärast okupantide minemakihutamist 1944. a. sügisel asus Haridusministeeriumi juures ellukutsutud eelkoolikasvatuse osakond okupantide poolt hävitatud ja laastatud lasteaedade taastamisele.

Lasteaedade arv

Juba 1944. a. lõpuks suudeti Eesti NSV-s tööle rakendada 52 lasteaeda 2003 lapsega. Sellest ajast peale on lasteaedade võrgu organiseerimine hoogsalt arenenud. 1. jaan. 1952. aastal töötas vabariigis 132 lasteaeda 5930 lapsega, 1. jaan. 1953. aastal aga juba 139 lasteaeda 6021 lapsega.

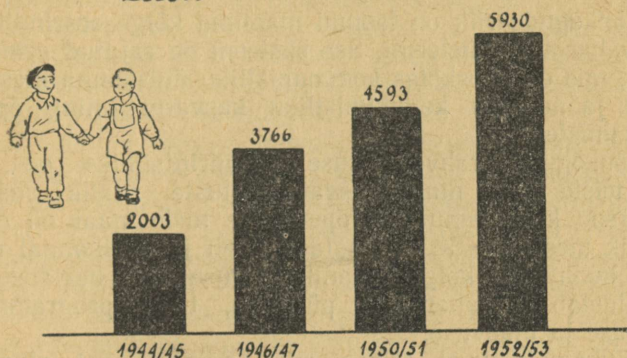
Suurt hoolt ja tähelepanu on lasteaedade organiseerimisele osutanud kaitised ja asutused. Pääaegu kõikide suuremate Eesti NSV kaitiste juurde on organiseeritud lasteaiad oma töötajate lastele. Erilist rõhku on pandud lasteaedade organiseerimisele põlevkivirajoonis, kus töötab juba 14 lasteaeda ligi 600 lapsega.

Nõrgatervislikele lastele on organiseeritud spetsiaalne lasteaed Tartus, mis töötab pideva arstliku kontrolli all, samuti töötavad mõnede lasteaedade juures lasterühmad nõrgatervislikele lastele.

Nõukogude lasteaiad on riiklikud kasvatusasutused, kus kasvatatakse füüsiliselt ja vaimselt terveid, elurõõmsaid ja aktiivseid lapsi kommunismi väimus.

Eelkoolikasvatuse ülesandeks nõukogude haridussüsteemis on lapse mitmekülgne arendamine. See toimub lasteaedades vastavalt laste arengule vanusegruppides (nooremad 3—4 a., keskmised 4—5 a., vanemad 5—6 a.) ja seda teostavad kvalifitseeritud kasvatajad. Eelkoolialiste laste

Laste arv lasteaedades

kasvatamisel lasteaedades asetatakse peamine rõhk füüsilise kasvatuseteostamisele koos tervishoiuga, millele liitub laste vaimsete võimete väljaarendamine ja nende moraalne kasvatamine. Kogu lasteaia töö toimub päevarežiimi alusel, kus laste füüsiline ja vaimne tegevus vaheldub hea ja otstarbekohase toitlustamise ja puhkusega.

Lasteaedade kasvatajate ettevalmistamine on Eesti NSV-s seatud kindlale alusele. 1945. aastal asutati Tallinnas Eelkoolikasvatuse Pedagoogiline Kool, mis iga aasta saadab välja uusi kutselisi kasvatajaid. 1. jaan. 1953. a. töötas Eesti NSV lasteaedades juba 563 kvalifitseeritud kasvatajat ja juhatajat.

Seoses kolhoosikorra võiduga on Eesti NSV-s asunud laialdasele kolhooside lasteaedade võrgu loomisele, et võimaldada naiskolhoosnikuil aktiivselt osa võtta kolhoositöödest. 1952. a. oli põllutööde hooajaks organiseeritud kolhoosides 98 lasteaeda. Pidevalt töötavate lasteaedade arv kolhoosides on aga alles väga väike, mistõttu Eesti NSV-s lasteaedade võrgu väljaarendamisel seisavad maal ees veel suured ülesanded, eriti lasteaedade organiseerimisel kolhoosides. Viienda viie aasta plaani ellurakendamine, mis näeb ette lasteaedade arvu suurendamise 40 protsendi võrra, aitab lahendada lasteaedade probleemi nii kolhoosides kui ka tööstuskeskustes.

Üldhariduslikud koolid (alg-, seitsmeklassilised ja keskkoolid)

Nõukogude riik on loonud maailma kõige eesrindlikuma rahvahariduse süsteemi. See süsteem on rajatud printsiipidele, mis on kooskõlas kommunistliku ühiskonna üleshita-mise ja noorsoo kommunistliku kasvatuses ning õpetuse ülesannetega.

Nõukogude rahvahariduse põhiprintsiibiks on kooli ja teiste õppe- ning kasvatusasutuste riiklik süsteem. Noorsoo kasvatamine ja õpetamine meie maal on otsene riiklik ülesanne. See võimaldab riigil ja ühiskonnal reaalselt hoolitseda kõigi kodanike õiguse eest haridusele ja kindlustab rahvahariduse püsivuse, tema programmilise ühtsuse ja pidevuse.

Nõukogude kool erineb enne revolutsiooni olnud ja praegugi kodanlikes maades eksisteerivast koolist eriti oma järjekindla demokratismi tõttu.

Kõigis kapitalistlikes maades, vastupidiselt Nõukogude Liidule, on kool organiseeritud klassi või seisuslikkuse printsiibil ja tegelikult esineb kaks koolisüsteemi: üks valitsevate klasside lastele, teine tööliste lastele. Tööliste lastele on kättesaadav ainult madalam haridus, kuna kesk- ja kõrgem haridus on muudetud valitsevate klasside laste eesõiguseks.

Nõukogude Liidus on seevastu teostatud ühtluskooli põhimõte. Kogu õppe- ja kasvatustöö on rajatud kommunistliku kasvatuses printsiipidele.

Üheks esimeseks ülesandeks pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eesti NSV-s oli ühtluskooli taastamine ja nõukoguliku koolivõrgu väljakujundamine.

Fašistliku okupatsiooni ajal tühistati Eestis nõukogude võimu esimesel aastal kehtestatud ühtluskool ja 7-aastane koolikohustus ning mindi tagasi kodanliku Eesti tagurliku koolisüsteemi juurde, mis võimaldas hariduse omandamist kapitalistide ja kulakute lastele, võttes igasuguse hariduse saamise võimaluse tööliste ja teiste vaesemate rahvakih-tide lastelt.

Otsekohe pärast okupantide minemakihutamist taastati Eesti NSV-s ühtluskool ja kehtestati uuesti koolikohustus kõikidele lastele 7-ndast eluaastast kuni 16-nda eluaastani või 7-nda klassi lõpetamiseni.

Nõukogude kooli põhjalikku erinevust kodanliku Eesti

koolist näitab ilmekalt õpilaste sotsiaalse koostise muutumine. Kui kodanlikus Eestis moodustasid keskkoolide ja gümnaasiumide õpilaste enamuse kodanlaste, s. o. kaupmeeste, töösturite, suur-majaomanike ja kulakute lapsed, siis Nõukogude Eesti kõikide kooliastmete õpilaskonna moodustavad ainult tööliste, teenistujate, kolhoositalupoegade ja nõukogude intelligentsi lapsed.

Eesti töötav rahvas mõistab ja hindab temale loodud võimalusi hariduse saamiseks ja seetõttu on täieliku koolikohustuse täitmine Eestis NSV-s nõukogude võimu aastail pidevalt tõusnud. Kui 1946/47. õppeaastal oli täielikku koolikohustust mittetäitvate laste protsent 3,23, langes see 1950/51. õppeaastal 0,72%-le ja 1952/53. õppeaastal juba 0,37%-le. Seega saab peaaegu kogu kasvav noorsugu Eestis vähemalt seitsmeklassilise hariduse. Samuti on pidevalt tõusnud nende seitsmeklassiliste koolide lõpetajate arv, kes jätkasid õppimist keskkooli 8-ndates klassides, tehnikumides või kutsekoolides, ulatudes 1952. a. 83,75%-le. Keskkooli lõpetajatest jätkab õppimist kõrgemates õppeasutustes 90%.

See tõus on veelgi silmatorkavam, kui võrrelda saavutatud tulemusi kodanliku Eesti rahvahariduse olukorraga, eriti koolikohustuse täitmise osas. Kuigi kodanlikus Eestis oli kehtestatud 6-aastane koolikohustus, jäi see praktiliselt teostamata. Tolleaegse ametliku statistika andmeil lõpetas 6-klassilise algkooli 1936/37. õppeaastal kõigest 55,3%, 1937/38. õppeaastal 57,2% ja 1938/39. õppeaastal — 58,8% õpilastest.

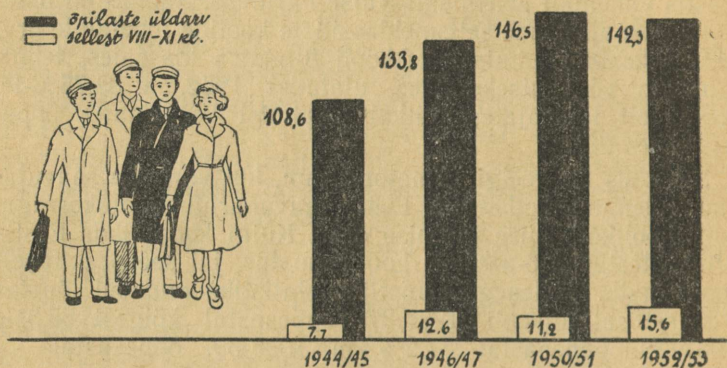
Veelgi selgema pildi saame koolihariduse tõusust meil, kui võrdleme seda koolihariduse olukorraga kapitalistlikes maades. Töötajate rasked materiaalsed elutingimused kapitalistlikes maades võtavad miljonitelt töötajate lastelt võimaluse algkooli lõpetamiseks. Näiteks jäi Ameerika Ühendriikides 1948/49. õppeaastal kooliuste taha üle 6 miljoni lapse. Praegu ei õpi Ameerika Ühendriikide koolides 30—35% kooliealistest lastest.

Hoopis vastupidine sellega on aga olukord meil. Nõukogude riik ja kommunistlik partei omistavad suurt tähelepanu noorte kasvatamisele. «Meie riik,» ütles J. V. Stalin, «erineb kõikidest teistest riikidest sellega, et ta ei säästa vahendeid, mis lähevad laste ja noorsoo kasvatamise heaks.» Nõukogude noorsoole on loodud avarad või-

malused teadmiste omandamiseks, oma vaimsete ja füüsiliste võimete kõigekülgseks väljaarendamiseks.

Üldhariduslik keskkool on Eesti NSV-s 11-klassiline (välja arvatud vene õppekeelega koolid, mis on 10-klassilised), mille esimeseks kontsentriks on 7-klassiline kool. Algkool ei kujuta käesoleval ajal endast enam iseseisvat koolitüüpi, vaid algkooliks nimetatakse I—IV klassisid ühes neile omase õppesüsteemiga, mis, arvestades õpilase iga, on korraldatud klassisüsteemis, s. o. igas klassis teostab õppetööd üks kindel õpetaja.

Õpilaste arv (tuhandetes)

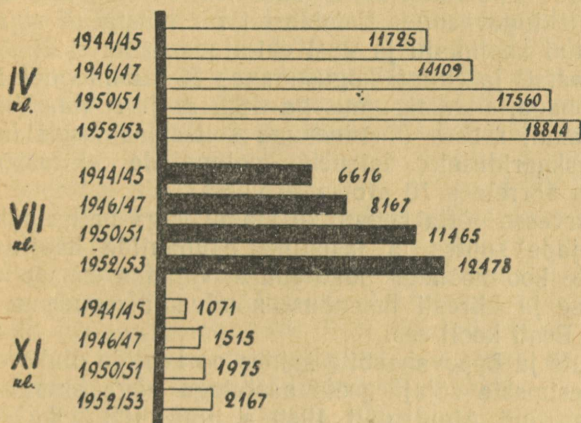
Koolide ja õpilaste arv on aastast aastasse pidevalt kasvanud. 1944/45. õppeaastal oli Eesti NSV-s 1026 üldhariduslikku kooli, milles õppis 108,6 tuhat õpilast, 1948/49. õppeaastal töötas aga juba 1164 kooli 149,7 tuhande õpilasega. Seega kasvas koolide arv nelja aasta jooksul 12% ja õpilaste arv 38%. 1950/51. a. ulatus õpilaste arv Eesti NSV üldhariduslikes koolides aga juba 146,5 tuhandele.

Täielike keskkoolide arv on enam kui kahekordistunud. Kui 1944/45. õppeaastal oli Eesti NSV-s ainult 38 keskkooli, oli neid 1946/47. õppeaastal 68, 1950/51. a. — 78 ja 1952/53. a. — 84. Õpilaste arv keskkoolides on Nõukogude võimu ajal kasvanud 3,5 korda. Uute keskkoolide avamisel on lähtutud põhimõttest, et keskkoolid territoriaalselt

oleksid kättesaadavad rahvale. Sellepärast on viimastel aastatel uusi keskkooli asutatud esijoones maakeskustes ja töölisasulais.

Koolide ja õpilaste arvu järjekindel kasv peegeldab kujukalt koolihariduse pidevat tõusu Eesti NSV-s, kuid veelgi ilmekama pildi koolihariduse tõusust annab sisseastujate arvu kasv keskkooli 8-ndatesse klassidesse, samuti lõpetajate arvu pidev tõus seitsmeklassilistes koolides ja keskkoolides. 1944/45. õppeaastal oli 8-ndatesse

Lõpetajate arv

klassidesse astujaid 2848, 1946/47. õ. a. — 4228, 1952/53. õ. a. aga juba 5582. Seitsmeklassilise kooli lõpetajaid oli 1944/45. õ. a. — 6616, 1946/47. õ. a. — 8167, 1950/51. õ. a. — 11 465 ja 1952/53. õ. a. ulatus nende arv 12 478-le. Keskkooli (11. klassi) lõpetajaid oli samadel õppeaastatel vastavalt 1071, 1515, 1975 ja 2167 (nendest 395 vene õppekeelega keskkoolide 10. klassi lõpetajaid).

Erakordse hoo saavutab koolihariduse tõus Eesti NSV-s nagu mujalgi NSV Liidus järgnevatel viisaastakutel, seoses üleminekuga seitsmeklassiliselt hariduselt üldisele keskharidusele. Viiendal viisaastakul (1951—1955) teostatakse üleminek üldisele keskharidusele meie vabariigi suuremates linnades, kuna järgmisel viisaastakul (1955—1960) toimub üleminek keskharidusele teistes linnades

ja maal. Üldise keskhariduse teostamisega tõuseb õpilaste arv meie üldhariduslikes koolides 1960/61. õppeaastaks 1951/52. õppeaastaga võrreldes 26% võrra, ulatudes 180 285-le, kusjuures õpilaste arv 1.—4. kl. suureneb 19% võrra, 5.—7. kl. 14% võrra ja 8.—11. klassides 167% võrra.

Peale eelnimetatud üldhariduslike koolide töötas Eesti NSV-s 1952/53. õppeaastal 84 töölis- ja maanoortekooli 8254 õpilasega (1945/46. õ. a. 4 kooli 85 õpil., 1946/47. õ. a. — 40 kooli 1763 õpil., 1950/51. õ. a. — 63 kooli — 5957 õpilasega), kus töölis- ja kolhoosinoortele on loodud võimalused edasiõppimiseks ilma tootmistööd katkestamata.

Koolide õppe-materiaalne baas on sõjajärgseil aastail tunduvalt tugevnenud. Laialdaselt on taastatud sõja ajal purustatud koolimaju ja uusi ehitatud. Aastatel 1945 kuni 1951 taastati ja ehitati kogusummas 72 koolihoonet 19 073 õpilaskohaga, üldmaksumusega 46,5 milj. rubla. Viiendal viisaastakul, seoses üleminekuga seitsmeaastaselt hariduselt keskharidusele, laieneb koolimajade ehitustegevus senisega võrreldes 70 protsendi võrra.

Kui arvesse võtta kodanliku ajastu väga halba pärandit koolimajade suhtes ja fašistlike okupantide hävitustööd, siis uute koolihoonete püstitamise vajadus seisab edasi aktuaalse ja kiiresti lahendust nõudva ülesandena Nõukogude Eesti kooli ees.

Õpikute ja õppevahendite suhtes on koolide olukord võrreldes esimeste sõjajärgsete aastatega väga suurel määral paranenud. Ainult näit. 1949. a. ilmus 108 õpikut, kogutiraažiga 1377 tuhat eksemplari. Õpikute sisu on kodanliku ajastuga võrreldes muutunud printsiipiaalselt teiseks: need on nõukogulikud õpikud, mis pakuvad tõeliselt teaduslikke teadmisi. Sõja-aastail umbes 75% ulatuses hävinenud näitlike õppevahendite baas on täiel määral taastatud ja käesolevaks ajaks ületab see oma hulga kui ka kvaliteedi poolest mitmekordselt kodanliku Eesti kooli õppevahendite baasi. Suurt ja hindamisväärset abi on selles osutanud Vene NFSV Haridusministeerium.

Õppe- ja kasvatustöö aluseks Eesti NSV koolides on Lenini ja Stalini poolt noorsoo kommunistliku kasvatuse kohta püstitatud põhimõtted, eriti Lenini juhendid, mis ta andis oma kuulsas kõnes kommunistliku Noorsooühingu III kongressil, ÜK(b)P KK määrused kooli ja ideoloogilise töö kohta, nagu ÜK(b)P KK otsus 5. sept. 1931. a.

«Alg- ja keskkoolist», ÜK(b)P KK otsus 25. aug. 1932. a. «Õppeprogrammide ja režiimist alg- ja keskkoolis», ÜK(b)P KK otsus 4. juulist 1936. a. «Pedagoogilistest moonutustest hariduse rahvakomissariaatide süsteemis» jt. ning nõukogude pedagoogika printsiibid.

Nendelt positsioonidelt lähtudes peab õpetajaskond kommunistliku partei juhtimisel visa ja edukat võitlust kodanlikust ajast siin-seal iganditena püsinud printsiibituse ja «apoliitilisuse», kodanliku natsionalismi ja kosmopolitismi avaldiste, kodanliku lääne kultuuri ees lömitamise nähete, pedagoogiliste moonutuste jms. vastu. Eriti purustava löögi andis nendele iganditele EK(b)P KK otsus novembrist 1946. a. J. Käisi «Validud tööde» ilmumise puhul ja EK(b)P KK VIII pleenumi otsus märtsist 1950. a. kodanliku natsionalismi avaldiste kohta Eesti NSV-s. Need otsused, märkides ära rea puudusi koolide senises tegevuses ja pedagoogilise mõtte arengus, panid aluse hoogsale ja laiaulatuslikule tööle õpetajate ideelis-poliitilise taseme ja ühes sellega õppe- ja kasvatustöö kvaliteedi tõstmisele. Kõik õpetajad sooritasid 1946.—48. a. katsed ÜK(b)P ajaloos lühikursuses, nõukogude pedagoogikas ja psühholoogias. Tallinna ja Tartu õpetajaile organiseeriti marksismileninismi õhtuülikoolide juures erifakulteedid, millised lõpetas enamik nende linnade õpetajaist. 1948.—50. a. töötasid õpetajad iseseisvalt J. V. Stalini eluloo ja tema tähtsamate tööde tundmaõppimisel, kusjuures neile abiks organiseeriti rida loenguid ja konsultatsioone.

Kõik õpetajad, kes ei valda küllaldaselt vene keelt, on asunud seda õppima, milleks õpetajatele korraldatakse koh-tadel kursusi.

Pideva enesetäiendamise tulemusena on tõusnud õpetajate poliitiline teadlikkus ja süvenenud nende ideelis-poliitiline tase.

Suur murrang on Eesti NSV koolides viimastel aastatel teostunud loodusteaduste ja keelte õpetamisel. Uue suuna bioloogiateaduse õpetamisele andis V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajanduse Akadeemia augustisessioon (1948. a.), samuti Meditsiiniliste Teaduste Akadeemia sessioon, mis oli pühendatud I. Pavlovi õpetusele. Otsekohe pärast bioloogiateaduste alal peetud sessioone, mis kummutasid veismanistlik-morganistlikud valeteooriad bioloogiateaduses ja kinnitasid mitšuurinliku bioloogiateaduse õigsust, asusid õpetajad viivitamatult tutv-

nema mitšuurinliku bioloogiateaduse alustega ja võtsid need aluseks bioloogia õpetamisel koolides. Õpetajate abistamiseks mitšuurinliku bioloogiateaduse aluste omandamisel on suvevaheaegadel korraldatud vabariiklikus ulatuses rida pikemaajalisi kursusi ja tutvustatud neid õpetajate kokkutulekul põhjalike ettekannete abil bioloogia õpetamisega mitšuurinliku bioloogiateaduse valgusel.

Keeleõpetuse alal on saanud õpetajatele vankumatuks aluseks J. V. Stalini geniaalne töö keeleõpetuse alal «Marksism ja keeleteaduse küsimused». Keeleõpetusküsimuste selgitamiseks stalinliku keeleteaduse valgusel on korraldatud keeleõpetajatele rida pikemaajalisi kursusi, samuti on õpetajate kokkutulekul esitatud hulk sisukaid ettekandeid stalinliku keeleõpetuse üle.

Eesti õpetajate tutvustamist nõukogude pedagoogika printsiipidega on soodustanud asjaolu, et rida põhjapanevaid nõukogude pedagoogika teoseid (I. A. Kairovi «Pedagoogika», N. K. Gontšarovi «Pedagoogika», J. N. Medõnski «Pedagoogika ajalugu», A. S. Makarenko «Valitud pedagoogilised teosed», N. K. Krupskaja «Kasvatusest ja õpetusest», J. A. Arkini «Kõned kasvatusest» jt.) on ilmunud eestikeelses tõlkes. Suurt osa õpetajate ideelis- poliitilise ja pedagoogilise taseme tõstmisel ning töökogemuste vahetamisel etendavad pedagoogiline nädalaleht «Nõukogude Õpetaja» ja kuukiri «Nõukogude Kool», mis ilmuvad 1. jaan. 1945. a. alates.

Tõhusat abi õpetajatele töökogemuste vahetamisel, meetodiliste ja pedagoogiliste töövõtete rikastamisel ning ideelis-poliitilise kasvatustöö süvendamisel pakuvad aineõpetajate rajoonilised ja vabariiklikud kokkutulekud õppetöö vaheaegadel ning pikemaajalised täienduskursused eriainate õpetajatele suvevaheaegadel, mida korraldab ja organiseerib Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut koostöös Haridusministeeriumi, linnade ning rajoonide haridusosakondadega ja nende juures asuvate pedagoogiliste kabinetidega.

Kõige selle tulemusena näitab õppe- ja kasvatustöö nii üldhariduslikes kui ka teistes koolides pidevat tõusutendentsi. Pidevalt tõuseb õppetöö kvaliteet, süveneb distsipliin, paraneb õppeedukus ning juurduvad üha enam kommunistliku kasvatuse printsiibid.

Õppeedukuse pideva tõusu näitajaks on järjest suurenev klassikursuse lõpetanud ja järgmisse klassi üleviidud õpi-

laste protsendi tõus, samuti sügiseks eksameile määratud või klassikursust kordama jäetud õpilaste protsendi järjekindel vähenemine. Kui 1944/45. õppeaastal järgmisse klassi üleviidud õpilaste protsent ulatus ainult 77,5-ni, tõusis see juba 1947/48. õppeaastal 84%-ni, jätkates ka hiljem mõningate kõikumistega tõusutendentsi. Sügiseks eksameile jäänud õpilaste protsent oli 1944/45. õppeaastal 12,8, 1951/52. õppeaastaks langes see juba 11,2%-le, klassikursust kordama jäetud õpilasi oli 1944/45. õppeaastal 9,7%, 1951/52. õppeaastal — 7,6%.

Pidevalt tõuseb «väga hea» ja «hea» hinde saavutanud õpilaste arv ja väheneb puudulikult edasijõudvate õpilaste hulk.

Järjest paremaid tagajärgi saavutatakse vene keele õpetamise alal.

Õppe- ja kasvatustöö parandamise eesmärgil on Haridusministeeriumi poolt läbi viidud rida abinõusid, mis peavad kindlustama tulevikus veelgi suurema õppeedukuse tõusu. Eelkõige on senisest enam tähelepanu pööratud õpetajate kvalifikatsiooni tõstmisele. Opetajate kvalifikatsiooni tõstmiseks on igal suvevaheajal korraldatud kõigis õppeainetes täienduskursusi. Täienduskursused organiseeritakse arvestusega, et iga õpetaja läbiks täienduskursused kord vähemalt iga nelja aasta järel.

Eriti rohkesti on õpetajaid suunatud edasi õppima pedagoogiliste õppeasutuste mittestatsionaarsetesse osakondadesse. 1951. aastal õppis mittestatsionaarselt edasi 1548 õpetajat, 1953. a. juba üle 2000 õpetaja.

Õppetöö kvaliteedi tõstmise huvides on püütud õpetajaid võimalikult laiaulatuslikumalt abistada meetodiliste juhiste, meetodilise kirjanduse, õppevahendite kättesaadavaks tegemise jne. näol. Opetajate meetodilise abistamise otstarbel on suurendatud koolide inspektorite arvu, korraldatud viimastele seminare nende instrueerimiseks ja kogemuste süvendamiseks pedagoogilise töö juhtimise ning suunamise alal, asutatud rida uusi meetodilisi kabinette jne.

Selle tulemusena kasvab järjekindlalt õpetajate aktiivne võitlus kõrge õppeedukuse eest. Opetajate arv, kes saavutavad täieliku ja kõrge õppeedukuse, kasvab järjest. Paljud õpetajad on autasustatud Nõukogude Lijdu ordenite ja medalitega kauaaegse ja laitmatu töö eest.

Nõukogude Eesti üldhariduslikes koolides on kehtesta-

tud nõukogulikud õppeplaanid ja -programmid. Õppeplaanides ja -programmides on järjekindlalt läbi viidud kahe kontsentrilise printsiipi. Kahe kontsentrilise printsiipi on tingitud kohustusliku seitsmeklassilise kooli kehtestamisest, mis nõuab järelikult ka lõpetatud, ümmardatud ja praktilises elus kasutatavate teadmiste andmist.

Õppeprogramme läbib punase niidina eluläheduse, range teaduslikkuse ja materialistlik-dialektilise ainekäsitluse nõue. Õpetamise põhimõtteks on praktika ja teooria ühtsus. Õpilastele antakse teadmisi, millel on tihe side praktikaga. Omandatud teoreetiliste teadmiste praktikasse vahetu rakendamise eesmärgil teostatakse koolides rohkesti katseid, laboratoorseid töid, korraldatakse ekskursioone, külastatakse vabrikuid, tehaseid, sovhoose, kolhoose, masina-traktorijaamu jne.

Paralleelselt sellega on õpetus kasvatav. Kool kasvatab õpilastes teadlikku uhkustunnet nõukogude ühiskonna suurte saavutuste ja võitude üle, kasvatab neis piiratud truudust oma sotsialistliku kodumaa ja kommunistliku partei vastu, valmisolekut ka kõige raskemais tingimustes kaitsta Nõukogude riiki, tema huvisid ja au.

Nõukogude kooli õppetööd iseloomustab tema kõrge teadlikkus. Ta on vaba igasugustest usulistest ja idealistlikest mõjudest ning peegeldab kaasaja teaduse eesrindlike seisukohti ja rajaneb dialektilisele materialismile.

Nõukogude kooli õpetegevus on järjekindlalt kasvatuslik, õpetus on kõige lähemalt seotud kommunistliku maailmavaate väljakujundamisega. Toetudes õpilaste poolt omandatud teadmiste kogusummale, teeb kool neist laiu ideelisi üldistusi, süvendab õpilastes kommunistlikku maailmavaadet, kasvatab neis kõrgeid moraalseid omadusi, nõukogude patriotismi.

Kommunistliku moraali vaimus kasvatatud noorsoo moraalseiks põhiomadusiks on kõrge ideelisus, suur armastus oma kodumaa vastu, väsimatu püüd teadmiste omandamisele. Need moraalsed omadused iseloomustavad nõukogude noori nii õppetöös kui ka tööprotsessis ning on parimaks tunnistuseks nende patriotismist.

Nõukogude noorsoo patriotismi eredaimaks avalduseks on tema võitlus rahu eest. Selles võitluses sammub nõukogude noorsugu kommunistliku partei juhtimisel rahvademokraatia maade ja kogu maailma progressiivse noorsoo avangardis.

Meie ajastu noorsoo kõrged moraalsed omadused on võitnud kogu maailma progressiivse noorsoo sümpaatia.

Nõukogude noorsoo moraalse ilme iseloomustavaks jooneks on tema innukas püüd teadmiste omandamisele. Meie noorsugu teab, et ilma teadmisteta ja ilma teaduseta pole mõeldav viljakas töö oma kodumaa hüvanguks.

ÜLKNÜ VIII kongressil ütles J. V. Stalin: «Meie ees seisab kindlus. Seda kindlust nimetatakse teaduseks selle rohkearvuliste teadusharudega... Selle kindluse peab vallutama noorsugu, kui ta tahab olla uue elu ehitaja, kui ta tahab saada vana kaardiväe tõeliseks vahetuseks.»¹

Täites J. V. Stalini näpunäiteid, valdab ka Eesti NSV noorsugu kõiki inimkonna poolt väljaarendatud teadmisi. Nõukogude Liidu Konstitutsioon kindlustas nõukogude noorsoole õiguse haridusele. Partei ja valitsus löid meie noorsoole kõik tingimused teaduse ja tehnika omandamiseks, nende jõudude ja annete piiramatuks õitsenguks.

Meie noorsugu on neid võimalusi väärikalt hinnanud ja kasutanud. Oppeedukuse pidev tõus, koolide õpilaste ja lõpetajate järjekindel teadmiste kasv, mis ilmekalt avaldub igakevadistel ülemineku- ja küpsuseksameil, on kindlaimaks tõenduseks sellest, mil määral meie noorsugu oskab hinnata teadmiste väärtust, mis talle on vajalikud hiiglaslikus kommunistlikus ülesehitustöös.

Uue, kvalifitseeritud, nõukoguliku õpetajatekaadri ettevalmistamine ja endise, kodanlikust ajast pärineva õppejõudude kaadri pidev enesetäiendamine ja nende ümberkasvatamine eriti ideoloogilisel alal on loonud Eesti NSV üldhariduslikule koolile eeldused nende suurte ja vastutusriikaste ülesannete täitmiseks, mida meie õpetajaskonnalt ja koolilt ootab Nõukogude valitsus, kommunistlik partei ja kogu meie sotsialistliku kodumaa töötav rahvas tulevaste kommunismiehitajate kasvatamise ja ettevalmistamise alal.

Eriti vastutusrikkad ja pingutust nõudvad on need ülesanded, mis meie kooli ja õpetajaskonna ees seisavad järgmistel viisaastakutel seoses üleminekuga polütehnilisele haridusele ja kogu üldhariduse polütehniiserimisega, mis peab kindlustama meie tulevaste keskkoolilõpetajate täieliku valmisoleku asuda edukalt täitma neid suuri ülesandeid, mis seisavad meie ühiskonna ees sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku perioodil.

¹ J. V. Stalin, Teosed, 11. kd., lk. 76.

Erikoolid

Üheks eredaks näiteks sellest, kuidas Nõukogude valitsus ja kommunistlik partei hoolitsevad meie noorsoo hariduse eest, on erikoolide organiseerimine hariduse andmiseks nõrgatervislikele, invaliidseile ja vaimselt aeglaselt arenevaile lastele.

Nõukogude korra avarais tingimuis asuti varsti pärast nõukogude korra kehtestamist Eestis kavakindlalt välja arendama erikoolide võrku, et kindlustada hariduse saamist ka nendele lastele ja noortele, kes oma tervisliku seisundi tõttu ei ole võimelised õppima üldhariduslikes koolides, kusjuures erilist rõhku pandi tuberkuloosseid haigusnähteid põdevate laste õpetamisele ja ravile sanatoorseis koolides.

1951/52. õppeaastal töötasid Eesti NSV-s järgmised erikoolid: 1) sanatoorsed metsakoolid Tallinnas Kosel ja Kose-Lükatil, 2) kool Tartu Laste Luu- ja Liigesetuberkuloosi Sanatooriumi juures, 3) kurtummade koolid Porkunis ja Tartus, 4) pimedate kool ja Riigi Pimedateasutuste Töökool (täiskasvanuile) Tartus, 5) vaimselt aeglaselt arenevate laste kool Tallinnas ja vastavad abiklassid Tartu I Seitsmeklassilise kooli juures. 1952/53. õppeaastast alates töötab lisaks erikool raskeltkuulvatele lastele Tartus.

Sanatoorsed metsakoolid ja Tartu Laste Luu- ja Liigesetuberkuloosi Sanatooriumi kool on ravi ja õppeasutuseks tuberkuloosseid haigusnähteid põdevatele lastele. Metsakoolidesse võetakse vastu kooliealisi lapsi 1.—6. klassi piirides, kelle tervislik seisund ei takista nende liikumist ja neile jõukohast õppetegevust. Tartu Laste Luu- ja Liigesetuberkuloosi Sanatooriumi koolis aga saavad seitsmeklassilise hariduse lamamisrežiimile määratud lapsed, kelle õpetamine toimub koos nende pideva ravimisega.

Sanatoorsed metsakoolid on kinnist tüüpi ravi- ja õppeasutused, kus lapsed elavad pideva arstliku kontrolli ja hoolitsuse all. Koolid asuvad tervislikult soodsais kohtades, keset männimetsa, kus on küllaldaselt värsket ja puhast õhku. Laste tervenemise huvides pannakse erilist rõhku heale ja otstarbekohasele toitlustamisele, puhtusele, rohkele värskes õhus viibimisele, puhkusele, mugavusele ja kodususele, ühesõnaga kõigele, mis soodustab laste kiiret tervenemist ja arenemist.

Kurttumade koolid on kinnised lastekodu tüüpi asutused, kus kool asendab lastele kodu.

Nendes koolides on lapsed riigi täielikul ülalpidamisel ning õppe- ja kasvatajate-personaali pideval hoolitsemisel ning juhtimisel. Kooli võetakse vastu kooliealisi kurtummi lapsi. Kool hoolitseb nende vaimse arenemise eest, annab neile üldhariduse, harjutab neid häädama ja kõnes oma mõtteid edasi andma, samuti aru saama kaaskodanike kõnest ning varustab neid oskusega nende võimete kohaseks tööalaks (mitmesugused käsitööstuslikud tööalad, nagu puutöö, õmblustöö, kingsepatöö jne.).

Kommunistlike noorte ja pioneeride töö

Kommunistliku kasvatus ülesanne meie koolides ei piirdu ainult õppeprotsessis teostatava kasvatustööga. Suur hulk laste ja noorte organisatsioone, samuti arvukad õpilasorganisatsioonid koolides aitavad täiendada ja süvendada seda tööd, millist teostab kool.

Seoses nõukoguliku kooli kiire arenguga Eesti NSV-s on hoogsalt arenenud töö ka noorte ja laste organisatsioonides.

Esikoht selles töös kuulub komsomoli- ja pioneerorganisatsioonile. Komsomoli- ja pioneerorganisatsioon on neiks organisatsioonideks, millised suunavad ja teostavad õpilaste organiseerimist ja nende kommunistlikku kasvatust väljaspool otsest koolitööd. Sellejuures toimub komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni töö kõige tihedamas kontaktis kooli ja õpetajaskonnaga. Kool ja õpetajaskond abistavad komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni nende töös, komsomoli- ja pioneerorganisatsioon aga osutavad koolile suurt abi kommunistliku kasvatus teostamisel, õppedistsipliini süvendamisel ja õppe edukuse tõstmisel.

Nii pioneeride kui ka kommunistlike noorte arv Eesti NSV koolides kasvab pidevalt. 1945. a. oli Eesti NSV-s 170 pioneerimalevat 18 987 pioneeriga, 1. aprillil 1953. a. töötas aga juba 1133 pioneerimalevat 73 049 pioneeriga. Seega kuulub üle 75% kõikidest pioneerialalistest lastest pioneerorganisatsiooni. Kommunistlike noorte arv oli 1. jaanuariks 1953. a. tõusnud koolides 11 604-le. Komsomoliorganisatsioonid olid 534 koolis. Üksnes 1949/50. õppeaastal astus üle 3000 õpilase komsomoli liikmeks.

Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonid on kujunenud suureks jõuks ja õpetajaskonna tõhusaks abiliseks võitluses õppeedukuse tõstmise ja distsipliini tugevdamise eest koolis. Nad on ära teinud suure töö õpilaskonna hulgas ausa suhtumise kasvatamiseks õppetöösse ning kevadiste lõpp- ja üleminekueksamite ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Pidevalt on paranenud komsomoliorganisatsiooni poolt teostatava poliitilise haridustöö tase nii koolis kui ka väljaspool kooli. Komsomoliorganisatsioonide algatusel korraldatakse õpilaskonnale loenguid, poliitinformatsioone ja vestlusi Nõukogude riigi välis- ja sisepoliitikast, põllumajanduse kollektiviseerimisest ja edusammudest sel alal, nõukogude tööstuse, rahvamajanduse ja kultuuri saavutustest jne. Komsomoliorganisatsioonide juhtimisel võtavad kommunistlikud noored ja õpilased aktiivselt osa ühiskondlik-poliitilistest üritustest, eriti NSV Liidu ja Eesti NSV Ülemnõukogu valimiste läbiviimisel, kus õpilased aktiivselt kaasa töötavad agitpunktide sisustamisel ja nendes vestlusõhtute ja kontsertide korraldamisel. Suur hulk kommunistlikke noori ja õpilasi töötab agitaatoritena jne.

Ka pioneeriorganisatsioonide sisuline töö on pidevalt paranenud, mille tagajärjel pioneerimalevate, -rühmade ja -salkade töö on muutunud huvitavaks ning pioneeriorganisatsioonid kujunenud nõukogude kooliõpilaste tõelise poliitilise kasvatuse teguriks.

Komsomoli- ja pioneeriorganisatsioonid on osutanud suurt abi koolide õppetöö polütehniliseerimisel selle kõige mitmekesisemates vormides.

Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonide initsiatiivil ja õhutusel on koolides arenenud intensiivne noorte naturalistide töö: rajatakse koolide katseaedu ja elavnurki, istutatakse viljapuid ja põõsaid, katsetatakse uute viljasortidega, kogutakse koolile herbaariume ja muid kollekttsioone jne. 1949. a. toimunud üleliidulisest noorte aednike võistlusest võttis Eesti NSV-st osa üle 100 kooli ja mitusada üksikvõistlejat.

Noored naturalistid teevad huvitavaid katseid, propageerivad ja populariseerivad laialdaselt Mišurini-Lõssenko eesrindlikku õpetust. Näiteks kasvatavad Meeri lastekodu noored naturalistid hargneva peaga nisu ja teevad mitmeid huvitavaid katseid.

1949/50. õppeaastal juhtis komsomol laiaulatuslikku tööd koolides füüsika katseriistade valmistamise alal. Lin-

nades ja rajoonides korraldatud näitustel pandi välja mitu tuhat tarvilikku katseriista; nende hulgast valiti ligi 1000 paremat eksponaati vabariiklikule näitusele, kust osa saadeti üleliidulisele näitusele Moskvas.

Ka matkade ja ekskursioonide korraldamisel on komsomol teinud ära suure töö. 1949. a. võttis matkadest ja ekskursioonidest osa üle 80 000, 1952. a. aga juba üle 100 000 õpilase.

Igal suvel viibivad umbes 10 000 pioneeri ja õpilast vabariigi pioneerilaagrites kosutaval puhkusel. Sõjajärgsetel aastatel on üle 300 pioneeri viibinud üleliidulises pioneerilaagris «Artek». Tallinnas töötab Tallinna Pioneeride Palee ja seitsmes suuremas linnas pioneerimajad. Pioneerialistele lastele ilmub nädalaleht «Säde» ja kuukiri «Pioneer», komsomolialistele — päevaleht «Noorte Hääl», «Stalin-skaja Molodjož» (3 korda nädalas) ja kuukiri «Stalinlik Noorus».

Klassiväline töö ja õpilasorganisatsioonid

Klassiväline töö meie koolides on iga aastaga muutunud elavamaks ja kavakindlamaks. Enamikus koolides korraldatakse reeglipäraselt poliitinformatsioone, kultuurhommikuid, temaatilisi konverentse, antakse välja seinalehti jne. Koolides teotseb hulk mitmesuguseid õpilaste tehnika, agronoomia ning aineringe, kehakultuuri- ja kunstilise isetegevuse kollektiive, mis töötavad ENSV Haridusministeeriumi poolt kehtestatud põhimääruse alusel. Klassivälisele tööle on andnud hoogu eriti vabariiklikud ja linnade ning rajoonide viisi korraldatud koolinoorsoo kunstilise isetegevuse olümpiaadid. Vabariiklikel olümpiaadidel esinesid 1946. a. 2200, 1947. a. — 2400, 1948. a. — 3900 ja 1949. a. 4200 õpilast. Kui arvestada ka rajoonide ja linnade olümpiaade, siis esines näit. 1949. a. kevadel nende olümpiaadidel ühtekokku umbes 80 000 õpilast.

Õpilaste tehnika-, agronoomia- ning aineringide ülesandeks koolides on pakkuda õpilastele neid huvitava aine alal põhjalikumaid teadmisi ja oskust kui võimaldab seda kooli õppeprogramm. Iseseisva töö näol aineringides, vastavate õppejõudude juhatusel täiendavad ja süvendavad õpilased oma huvialale vastavaid teadmisi ja oskusi. Nii koonduvad tehnikahuvilised õpilased mitmesugustesse tehnika-alastesse, kirjandushuvilised kirjandusringidesse, kee-

lehuvilised keeleringidesse, loodusteaduste vastu huvi tundvad õpilased füüsika, naturalistide ja teistesse ringidesse. Tervishoiualaseid teadmisi omandatakse noorte «Punase Risti» algorganisatsioonides jne.

Õpilaste aineringide töö muutub iga aastaga huvitava- maks ja mitmekesisemaks. Seal ei piirduta ainult referaa- tide kuulamise ja arutamisega, vaid kasutatakse muidki töövõtteid, nagu praktilisi töid, harjutusi, mis muudavad töö aineringides noortele huvitavaks ja mitmekesiseks. Nii näiteks korraldatakse kirjandusringides vaidlusõhtuid, eks- kursioone, füüsika ja naturalistide ringides mitmesuguseid huvitavaid vaatlusi, katseid, ekskursioone, kolleksioneerimist, kitsasfilmide demonstreerimist ainekohasel teemal jne.

Hoogsalt areneb Eesti koolinoorsoo hulgas kehakultuuri- liikumine. Huvi kehakultuuri vastu näitab õpilaste hulgas pidevat kasvu. 1951/52. õppeaastal töötas 1159 koolis keha- kultuurikollektiiv, (s. o. 99,8% koolides) kokku 62 000 liik- mega. Seega oli kehakultuuri kollektiividesse organiseeri- tud 62,4% õpilaste üldarvust, VTK märgi omajaid õpilasi oli 1952. aastal 11 415 (neist OVTK märgi omajaid 8017, VTK I 3054, VTK II 314), s. o. peaaegu 7 korda rohkem kui 1946. aastal. Tuhandeid koolinoori õpib spordikoolides. 1948. aastal omandasid Eesti koolinoored üleliidulistel võistlustel kergejõustikus ja iluuisutamises II koha, suusa- tamises III koha, nende arvel on rida üleliidulisi rekor- deid. 1952. a. omandasid Eesti NSV koolinoored NSV Liidu tšempioni tiitli 100 m jooksus (õp. Pütsepp), viievõistluses (õp. Tiik), laskespordis (õp. Risti), vehklemises (õp. Tiido), tennises (õp. Kedars, Tikko, Väli), lauatenнисes (õp. Pesur, Ivask, Meeksa). Suurt mõju kehakultuuri arengule kooli- noorte hulgas on avaldanud vabariiklikud koolinoorte spar- takiaadid.

Kehakultuuri ja spordi arendamise huvides laste ja noorte hulgas on viimastel aastatel rajatud hulk laste ja noorte spordiväljakuid, laste- ja noorteparke, ehitatud või taastatud ja sisustatud hulk võimlaid koolide juures.

Hoogsalt on arenenud ka koolide kunstilise isetegevuse kollektiivide, nagu laulukooride, õpilasorkestrite, rahva- tantsurühmade jne. tegevus. 1950. a. korraldatud üldrah- vuslikul laulupeol esines 13 000 õpilast koorilauludega, orkestri ja rahvatantsu ettekannetega.

Peale õpilasorganisatsioonide töötab Eesti NSV-s rida

kooliväliseid laste- ja noorteasutusi, mis hoolitsevad laste ja noorte kultuurilise ajaviite, kunstilise kasvatus ja ise-tegevuse eest.

Linnades ja rajoonikeskustes töötavad laste raamatukogud või vastavad osakonnad üldraamatukogude juures. 1952. a. töötas vabariigis juba üle 20 iseseisvat laste raamatukogu.

Laste ja noorte teatrietenduste eest hoolitsevad meie suuremad teatrid, millised aasta jooksul lavastavad rea laste- ja noorsooetendusi. Vabariiklik Nukuteater Tallinnas korraldab aasta jooksul hulgaliselt väljasõiduetendusi teistesse linnadesse, töölisasulatesse ja maakeskustesse, pakudes lastele kunstiküpseid lavastusi. Kinoetendusi korraldavad lastele ja noortele linnades ja töölisasulates asuvad kinod laste- ja noorsooetenduste näol; maal teevad seda rändkinod.

Lastekodud

Lastekodudele omistati kodanlikus Eestis äärmiselt vähe tähelepanu. Lastekodud olid tegelikult vaestemajad, nn. laste «varjupaigad», milledesse eesti kodanlus suhtus põlgusega. Kodanlikud omavalitsused määrasid lastekodude asutamiseks ja ülalpidamiseks väga väikesi summasid, mille tagajärjel lastekodud kiratsesid. Laste toitlustamine oli ebarahuldav, lapsi koormati tööga, suunates nad suveks kulakuile karja või sulaspõisteks, kasvatusküsimumustega tegeldi minimaalselt, peatähelepanu pöörati ainult «kristliku meele» ja tööarmastuse, s. t. kulakuile alandlike ja usinate sulaste-tüdrukute kasvatamisele. Kasvatajate arv lastekodudes oli väike ja nende töökoormus äärmiselt suur.

Nõukogude võimu taastamine Eestis muutis põhjalikult ka lastekodude olukorra. Lastekodud muutusid tõelisteks kodudeks vanemad kaotanud lastele. Kasvatustöö nendes rajati nõukogude pedagoogika, eriti nõukogude pedagoogi A. S. Makarenko rikkalikele kasvatustöö kogemustele ja põhimõtetele. Lastekodudes organiseeriti pioneeriorganisatsioonid, lastenõukogud ja laste huvialadele vastavad ise-tegevusringid. Põhjalikult muutus laste eest hoolitsemine. Kasvatajate arvu lastekodudes suurendati ja normeeriti nende tööpäev, mis võimaldas neil teha pidevat ja järjekindlat kasvatustööd kommunismi vaimus.

Lastekodud lähtuvad nõukogude noorsoo õpetamisel ja kasvatamisel kommunistliku kasvatus ülesandeist. Nad

kindlustavad oma kasvandikele kõigekülgse vaimse hariduse, füüsilise, polütehnilise, ideelis-poliitilise ja esteetilise kasvatus. Lastekodud kasvatavad oma kasvandikest kultuurseid, haritud, distsiplineeritud, füüsiliselt terveid, karastatud, töödarmastavaid, ausaid, oma kodumaale ja Lenini-Stalini parteile piiritult ustavaid inimesi. Sellepärast panevad nõukogude lastekodud suurt rõhku õppe- ja kasvatus-töö organiseerimisele, et igast lastekodu kasvandikust kasvatada nõukogude ühiskonna täisväärtuslikku liiget.

Kõik kooliealised lastekodu kasvandikud käivad koolis. Kooli ja lastekodu vahel on loodud kõige tihedamad sidemed, mis kindlustavad ühtsete kasvatuspõhimõtete teostamist lastekodu kasvandike õpetamisel ja kasvatamisel.

Et kasvatada kasvandikes kommunistlikku suhtumist töösse, armastust ja kohusetunnet töö vastu, oskust tööriistade käsitlemiseks ning anda kogemusi iseseisvaks eluks, on kõikide kooliealiste ja segatüübiliste lastekodude juurde asutatud õppetöökodad naiskäsitöö ja õmbluse, puu- ja kingsepatööde, raamatuköitmise, vitsapunumise jt. aladel, loodud elujõulised abimajandid, aiad jt.

Nõukogude kord on andnud vanemateta jäänud lastele tõelise uue kodu lastekodus. Selle parimaks tõendiks on hoolitsus lastekodu kasvandike suunamisel nende huvidele ja võimetele vastavaile kutsealadele. Kui kodanlikus Eestis lastekodude kasvandikest tulid peaaegu eranditult kulakute sulased või tüdrukud, siis Nõukogude Eesti lastekodude kasvandikele on avatud kõik teed haridusele ja kõigile mitmekesistele kutsealadele. Kehtiva korra järgi ei väljastata ühtki kasvandikku lastekodust, ilma et ta poleks omandanud endale elukutset või siirdunud õppima mõnda erialasse õppeasutusesse, kus lastekodude kasvandikud jätkavad õpinguid, olles täielikul riiklikul ülalpidamisel. Kehtivate seaduste alusel on kõigil eeskujuliku õppeedukusega lastekodu kasvandikel õigus pärast 7-klassilise kooli lõpetamist jätkata õppimist keskkoolides ja kesk-eriõppeasutustes. Seda õigust on kasutanud juba paljud lastekodu kasvandikud, kes on jätkanud õpinguid pedagoogilistes koolides, õpetajate instituutides, põllumajanduslikes ja tööstuslikes tehnikumides. Osa lastekodude tublimaid kasvandikke on oma erialased õpingud juba lõpetanud ja asunud tegelikule tööle; mitmed on aga keskkooli ja kesk-eriõppeasutuste lõpetamise järel siirdunud oma teadmisi täiendamaks kõrgematesse õppeasutustesse.

Kutsehariduse korraldamine

Kutsekoolid ja tehnikumid

Peale üldhariduslike koolide omab ENSV laialdase keskastme kutsekoolide võrgu tehnikumide, põllumajanduslike, meditsiiniliste, pedagoogiliste, kunstialaste jt. koolide näol. Nendes keskeriõppeasutustes toimub kolme-nelja-aastase õppeaja kestel kesktehnilise eriharidusega spetsialistide ettevalmistamine vabariigi väga mitmesugustele rahvamajanduse ja kultuurielu aladele.

Keskastme kutsehariduse organiseerimine omas Eesti NSV-s juba nõukogude võimu esimestest päevadest alates erakordselt suurt tähtsust, et rahuldada hiiglaslikke nõudmisi kvalifitseeritud kaadri järele kõikidel rahvamajanduse ja kultuurielu aladel, mille teravalt päevakorda tõstis nõukogude võimu kehtestamine Eestis.

Suure organiseerimistöo, mis kutsehariduse ümberkorraldamise alal ette võeti nõukogude võimu esimesel aastal, katkestas Saksa okupatsioon. Okupatsioonitingimustes läksid kutsekoolid vastu täielikule laostumisele.

Pärast Eesti NSV territooriumi vabastamist okupantidest 1944. a. sügisel algas kohe keskeriõppeasutuste võrgu taastamine ja ülesehitamine.

Juba 1944/45. õppeaastal töötas Eesti NSV-s 39 tehnikumi ja muud keskeriõppeasutust üle 5500 õpilasega, neist Haridusministeeriumi süsteemis 19 tehnikumi, kuna ülejäänud tehnikumid kuulusid teiste ministeeriumide alluvasse.

Lähtudes vabariigi tööstuse ja rahvamajanduse tõusvast nõudmisest kesktehnilise ettevalmistusega kaadri järele, asuti juba 1944/45. õppeaastal välja töötama tehnikumide uut võrgukava, mis haaraks kõik tähtsamad kutsealad ja kindlustaks neile vajalikul arvul kvalifitseeritud kaadrit. Võrgukavas nähti ette terve rida kutsekoole ja tehnikume aladel, mida varem Eestis üldse polnud võimalik õppida, nagu meditsiinilised koolid, juriidiline kool, kehakultuuri-tehnikum, rahandustehnikum jne. Kuna sõjajärgne neljas viisaastak ja põllumajanduse kollektiviseerimine tõid kaasa suure nõudmise kesktehnilise eriharidusega kaadri järele, tuli tehnikumide võrgukava mitmel korral reorganiseerida ja teda kohastada tegeliku elu nõudeile.

1949/50. õppeaastaks oli kutsekoolide ja tehnikumide

võrk juba üldiselt välja kujunenud. Selle kohaselt töötas Eesti NSV-s 47 tehnikumi ja muud kesk-eriõppeasutust umbes 10 000 õpilasega.

Et veelgi otstarbekohasemalt teostada kaadri ettevalmistamist vastavalt iga ministeeriumi erinõudeile ja luua tehnikumidele tugevam õppe-materiaalne baas, on viimastel aastatel toimunudki kutsekoolide ja tehnikumide võrgukava ümberkorraldamine, kusjuures Haridusministeeriumi alluvusse on jäänud ainult kutsekoolid, missugused varustavad kvalifitseeritud kaadriga Haridusministeeriumi süsteemis töötavaid asutusi, nagu näiteks pedagoogilised koolid Rakveres, Haapsalus ja Viljandis, Tallinna Eelkoolikasvatuse Pedagoogiline Kool.

Pedagoogilised koolid valmistavad ette õpetajaid algkoolile, s. o. üldharidusliku kooli neljale esimesele õppeaastale, ja vanempioneerijuhte (Rakveres), Tallinna Eelkoolikasvatuse Pedagoogiline Kool aga kvalifitseeritud kasvatajaid lasteaedadele. Õpilaste arv pedagoogilistes koolides on järjekindlalt tõusnud. 1950/51. õppeaastal oli neljas pedagoogilises koolis kokku 979 õpilast, 1952/53. õppeaastal ulatus õpilaste arv nendes koolides juba 1425-le.

Teiste ministeeriumide süsteemis töötavad tehnikumid ja koolid valmistavad kvalifitseeritud kaadrit ette vastavalt oma erialadele. Nii valmistavad Põllumajanduse ja Varumise Ministeeriumi tehnikumid ja põllumajanduskoolid ette eriteadlasi põllunduse, aianduse, loomakasvatuse, veterinaaria, piimanduse, tehniliste kultuuride, põllumajanduse mehhaniseerimise, maaparanduse, maakorralduse, põllumajandusliku raamatupidamise jne. alal.

Õpilaste arv Põllumajanduse ja Varumise Ministeeriumi tehnikumides ja põllumajanduskoolides on pidevalt tõusnud. Kui 1946/47. õppeaastal õppis põllumajanduslikes tehnikumides 1074 õpilast, oli nende arv 1951/52. õppeaastal juba 2297, põllumajanduskoolides õppis 1946/47. õppeaastal 399 õpilast, 1951/52. õppeaastal aga juba 893 õpilast.

Metsamajanduse Ministeeriumi metsamajanduse ja metsatööstuse tehnikumid valmistavad ette eriteadlasi metsamajanduse ja metsatööstuse alal, Tervishoiuministeeriumi meditsiinilised keskkoolid — meditsiinilise keskharidusega spetsialiste jne.

Üldse töötas 1. jaan. 1953. a. Eesti NSV-s 47 mitmesugust tehnikumi ja muud keskeriõppeasutust kokku 11.785 õpilasega.

Silmapaistvaid tulemusi on saavutatud tehnikumide erialaste kabinettide, laboratooriumide ja töökodade organiseerimise ning sisustamise alal. Selleks on kasutatud nii kohapealseid võimalusi kui ka vanemate vennasvabariikide abi. Intensiivse organiseerimistöö tulemusena omab rida tehnikume juba täiesti eeskujulikke kabinette, laboratooriume ja töökodasid (Tallinna Kommunaal-Ehitustehnikum, Tallinna Tekstiil-Õmblustehnikum, Tallinna Mäetehnikum jt.).

Oppe-kasvatustöö aluseks nõukogude tehnikumides on nõukogude pedagoogika, kommunistliku kasvatus printsiibid. Tehnikumid valmistavad ette noori nõukogude eriteadlasi, kes on oma sotsialistliku kodumaa patrioodid, põhjalikud eriteadlased oma erialal, väsimatud võitlejad nõukogude teaduse ja tehnika õitsengu eest.

Erialase õppetöö kõrval, millele liitub üldhariduslike ainete õppimine, on tehnikumides suurt tähelepanu pööratud ideelis-poliitilisele kasvatus tööle, mille alal on saavutatud hinnatavaid tulemusi. Ideelis-poliitilise kasvatus töö arenemisele on kaasa aidanud tehnikumide õppejõudude pidev enesetäiendamistöö ideelis-poliitilisel alal marksism-leninismi õhtuülikoolides ja vastavais ringides ning tehnikumide komsomoli- ja ametiühinguorganisatsioonide tõhus kaasabi kommunistliku kasvatus teostamisel ja õppedistsipliini tõstmisel. Selle tulemusena on kõikides tehnikumides tõusnud nii õppedistsipliin kui ka õppe edukuse tase.

Tõhusama erialase ettevalmistamise huvides on viimastel aastatel ümber töötatud kõik tehnikumide õppeprogrammid vastavalt kaasaja nõukogude teaduse saavutustele.

Lühikese ajaga on Eesti NSV keskeriõppeasutused saavutanud hinnatavaid tulemusi keskeriharidusega nõukoguliku kaadri ettevalmistamisel vabariigi väga mitmesugustele tööstuslikele ja majanduslikele erialadele. Sõjajärgse neljanda viisaastaku jooksul on Eesti NSV keskeriõppeasutused välja lasknud üle 6000 lõpetaja, kes on spetsialistidena tööle asunud vabariigi sovhoosides, kolhoosides, tööstuses, transpordis, kaubandusvõrgus ja mujal. Oma esimeste tööaastatega on nad näidanud, et nad väärivad kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse igakülgset hoolitsust ja et nad on võimelised edukalt edasi viima meie sotsialistlikku majandust ja kultuurielu.

Peale tehnikumide ja muude keskeriõppeasutuste töötab Eesti NSV-s arvukas hulk Kultuuriministeriumi Kutse-

hariduse Peavalitsuse süsteemi kuuluvaid tööstuskoole ja Teedeministeeriumi süsteemi kuuluvaid raudteekoole. Need koolid valmistavad ette kvalifitseeritud töölisi väga mitmesugustele tööstus- ja transpordialadele. Teoreetiliste teadmiste ja nõukogude eesrindliku tehnoloogia omandamise kõrval, mida teostatakse nendes koolides, saavad tulevased spetsialistid tubli praktilise ettevalmistuse käitisepraktika näol tegelikus tööprotsessis, kus nendele oma töökogemusi ja töövõtteid edasi annavad vilunud töölised, stahaanovlased ja suurte kogemustega insener-tehniline personaal.

Kõrgemad õppeasutused

Nõukogude riik on loonud kõik eeldused ja tingimused selleks, et kõrgem haridus saaks tõeliselt massiliseks ja kättesaadavaks kõigile töötajatele.

Kõrgema hariduse järjekindla tõusu tagatiseks on aasta-aastalt kasvanud assigneeringud riigi eelarves kõrgemate õppeasutuste ülalpidamiseks.

Kõrgemate õppeasutuste arv Eesti NSV-s on järjekindlalt suurenenud, et rahuldada vabariigi järjest kasvavaid vajadusi kõrgema kvalifikatsiooniga kaadri järele rahvamajanduse ja kultuurielu kõikidel aladel.

Otsekohe peale Eesti NSV territooriumi vabastamist saksa fašistlikest vägedest 1944. a. sügisel asuti okupatsiooni tagajärjel laostunud kõrgemate õppeasutuste taastamisele ja töölerakendamisele. Uskumatult lühikese aja jooksul korrastati ja pandi uuesti tööle Tartu Riiklik Ülikool, Tallinna Polütehniline Instituut, Konservatoorium, Kunstiinstituut ja Teatriinstituut. Lisaks nendele kõrgematele õppeasutustele asutati 1947. a. kodanlikust ajast pärandunud õpetajate seminaride asemele kõrgemate õppeasutustena Tallinna ja Tartu õpetajate instituudid seitsmeklassiliste koolide õpetajate ettevalmistamiseks.

Et teostada otstarbekohasemalt ja ulatuslikumalt kõrgema eriharidusega spetsialistide ettevalmistamist Eesti NSV järjest arenevale põllumajandusele, loodi 1951. a. Tartu Riikliku Ülikooli põllumajanduse, veterinaaria ja metsandusteaduskonna baasil iseseisva kõrgema õppeasutusena Eesti Põllumajanduse Akadeemia Tartus. Kesk-kooliõpetajate ettevalmistamiseks asutati 1952. a. Tallinna

Õpetajate Instituudi baasil uus kõrgem õppeasutus — Tallinna Pedagoogiline Instituut.

Praegu töötab vabariigis 7 kõrgemat õppeasutust: Tartu Riiklik Ülikool, Tallinna Polütehniline Instituut, Põllumajanduse Akadeemia, Tartu Opetajate Instituut, Tallinna Pedagoogiline Instituut, Konservatoorium ja Kunstiinstituut.

Nagu teisteski NSV Liidu kõrgemates koolides, õpivad nüüd ka Eesti NSV kõrgemates koolides töötava rahva hulgast võrsunud noored ja neis kujundatakse tõelist nõukogulikku intelligentsikaadrit.

Meie kõrgemad õppeasutused valmistavad ette uut tüüpi eriteadlasi, kommunistliku ideelisuse vaimus kasvatatud ja sotsialistlikule kodumaale andunud inimesi, kes omavad sügavaid teadmisi, avarat poliitilist ja kultuurialast silmaringi, kes oskavad rajada uusi teid teoorias ja praktikas, keda ei ahelda rutiin, kes on võimelised teaduslikku tööd ühendama sotsialistliku praktikaga, tegeliku ülesehitustööga ja mobiliseerima hulki sotsialistlikule ülesehitustööle.

Neile peamistele ülesannetele on allutatud kogu kõrgemate õppeasutuste õppetegevuse organisatsioon, olles rajatud teadlikkuse, aktiivsuse ja teaduslikkuse printsiibile.

Oma töös juhinduvad Eesti NSV kõrgemad õppeasutused Nõukogude valitsuse vastavaist määrustest ja juhendest ning ÜK(b)P KK ajaloolistest otsustest ideoloogilise töö rindel, samuti EK(b)P KK otsusest 9. jaan. 1945. a. «Õppetöö parandamisest Eesti NSV kõrgemates koolides».

Meie vabariigi vanim ja suurim kõrgem õppeasutus — Tartu Riiklik Ülikool — võis 1952. a. sügisel NSV Liidu ühe vanima ülikoolina tagasi vaadata oma 150-aastasele viljakale tegevusele kõrgema hariduse levitamise ja teadusliku uurimistöö keskusena.

Oma ulatusliku õppe-materiaalse baasiga, rikkalikult sisustatud kabinettide, laboratooriumide, hiiglasliku raamatukoguga, teaduslikult hästi ettevalmistatud ja kogenud õppejõudude kaadriga on ta vabariigi kesksamaks ja tugevamaks kõrgemaks õppeasutuseks.

Tartu Riiklik Ülikool omab viis teaduskonda: õigusteaduskonna, arstiteaduskonna, ajaloo-keeleteaduskonna, matemaatika-loodusteaduskonna ja kehakultuuriteaduskonna.

Tallinna Polütehniline Instituut on kõrgem tehniline õppeasutus, mis valmistab ette meie vabariigi jõudsasti

arenevale tööstusele ja rahvamajandusele kõrge kvalifikatsiooniga kaadrit.

Praegu on instituudil viis teaduskonda, nimelt: mehhaanika-, ehitus-, keemia- ja mäe-, laevaehitus- ning majandus-teaduskond.

Nõukogude võimu aastail on Tallinna Polütehniline Instituut saavutanud erilist tõusu.

Üliõpilaste arv on võrreldes kodanliku ajaga kasvanud ligi viiekordseks. 1952. a. lõpetas instituudi 360 üliõpilast, mis ületab kogu kodanliku korra ajal instituudi lõpetanute arvu 12 kordselt.

Eesti Põllumajanduse Akadeemia on määratud ette valmistama Eesti NSV järjest arenevale põllumajandusele kõrgema kvalifikatsiooniga kaadrit. Akadeemial on seitse teaduskonda: agronoomia, zootehnika, veterinaaria, maa-korralduse, hüdro-melioratsiooni, põllumajanduse mehhaniseerimise ja metsanduse teaduskonnad.

Uue kõrgema pedagoogilise õppeasutuse loomine Eesti NSV-s tähistab uut etappi kõrgema kvalifikatsiooniga õpetajatekaadri ettevalmistamisel vabariigis ja loob kõigile õpetajaile ühtlasi võimaluse kõrgema pedagoogilise hariduse omandamiseks tootmistööd katkestamata mittetatsionaarses korras.

Tallinna Pedagoogilise Instituudi asutamine on järjekordseks eredaks näiteks Nõukogude valitsuse, kommunistliku partei hoolitsusest meie maa kõikide rahvaste sisult sotsialistliku, vormilt rahvusliku kultuuri õitsengu ja rahvahariduse pideva tõusu eest meie vabariigis.

Õpetajate instituudi ülesandeks on seitsmeklassiliste koolide varustamine pedagoogiliselt ettevalmistatud õpetajatekaadriga. Õpetajate instituudis toimub õpetajate ettevalmistamine samadel aladel, kui pedagoogilises instituudiski.

Ülejäänud kõrgemad õppeasutused — Kunstiinstituut ja Konservatoorium — on meie kõrgemaiks kunsti-eriõppeasutusteks, mis varustavad vastavaid kunsti-erialasid kõrgema kvalifikatsiooniga kunstieriteadlastega. Nii saavad Kunstiinstituudis oma ettevalmistuse tulevased kunsti-töölised ja kunstnikud kujutava kunsti ja rakenduskunsti alal, Konservatooriumis — muusikakultuuri alal.

Kõrgemate õppeasutuste õppetöö aluseks on üleliiduliselt kehtestatud õppeplaanid ja -programmid, mis kindlustavad tulevaste kvalifitseeritud spetsialistide kõigekülge teoreetilise ja praktilise ettevalmistuse.

Õppegevus nendes õppeasutustes koosneb õppejõudude kõrgel ideoloogilisel ja teaduslikul tasemel peetud loengutest, praktilistest töödest laboratooriumides, kabinettides, töökodades, kliinikutes, katsepõldudel jne., kus üliõpilased töötavad vilunud õppejõudude juhtimisel, tootmis-menetlus- ja pedagoogilisest praktikast, mida teostatakse õppeplaani kohaselt selleks määratud praktikabaasides õppejõudude ja vilunud spetsialistide järelevalvel ja juhendamisel.

Kõikides kõrgemates koolides pannakse suurt rõhku üliõpilaste iseseisvale töötamisele laboratooriumides, kabinet- tides, raamatukogudes, arhiivides, töökodades jne., kusjuures neid abistatakse õppejõudude poolt konsultatsioonide ja vajaliku juhtimisega.

Iseseisev praktika on üldise õppeprotsessi orgaaniliseks osaks. Ta on üliõpilastele abiks teoreetiliste teadmiste paremaks omandamiseks ja nende tegelikuks rakendamiseks praktikas.

Praktika sooritavad üliõpilased suurtes ettevõtetes, soovhoosides ja kolhoosides, haiglates, koolides jne., kusjuures see teostub peale Eesti NSV ka teistes liiduvabariikides.

Eesti NSV kõrgemates õppeasutustes on rangelt silmas peetud NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P Keskkomitee määrust 23. juunist 1936. a., kus on märgitud, et «teaduslike uurimistöödeta on kõrgematel õppeasutustel võimatu ette valmistada spetsialiste, kes oleksid kaasaja teaduse nõuete tasemel». Vastavalt sellele määrusele on pööratud erilist tähelepanu teaduslikule uurimistööle meie kõrgemates õppeasutustes. Selle tulemusena on teadusliku uurimistöö temaatika ja tempo meie kõrgemates õppeasutustes nõukogude võimu aastatel põhjalikult muutunud. Seda tõendavad igal aastal toimuvad nii teaduslike töötajate kui ka üliõpilaste teaduslikud konverentsid. Eriti viljakas on sel alal olnud Tartu Riikliku Ülikooli tegevus, mille tulemusena ülikool on muutunud teadusliku uurimistöö tähtsaks keskuks.

Meie kõrgemate õppeasutuste teaduslikule tööle on kaasa tõmmatud ka hulk noori andekaid üliõpilasi teaduslike ühingute ja paljude teaduslike ringide kaudu. Teaduslikes ringides töötavad üliõpilased esitavad oma töötulemused üliõpilaste teaduslikel konverentsidel. Aasta-aastalt muutub aktuaalsemaks teaduslike konverentside temaatika ja suureneb ettekannete arv. Üliõpilaste teaduslikes ringides panevad üliõpilased aluse oma hilisemale teaduslikule

tööle, mida neil peale kõrgema õppeasutuse lõpetamist on võimalik jätkata aspirantuuris Eesti NSV või teiste liiduvabariikide kõrgemate õppeasutuste juures.

Teadusliku uurimistöö kõrval on Eesti NSV kõrgemates õppeasutustes suurt rõhku pandud eestikeelse õppekirjanduse soetamisele. Viimase viie aasta jooksul on Eesti NSV-s kõrgemate koolide jaoks välja antud üle 100 õpiku mitmesuguste distsipliinide alal, kogutiraažiga 300 tuhat eksemplari. See on 15 korda rohkem kui ilmus kodanlikus Eestis 22 aasta jooksul.

Nõukogude kõrgemates õppeasutustes on õppe- ja teaduslik uurimistöö kõige lähemalt seotud ideelis-poliitilise kasvatustööga. See on tagatud loengute kõrge ideelis-poliitilise tasemega ja ideelis-poliitilise kasvatustöö seostamisega igasuguse muu õppetöö vormiga, nagu seminaridega, praktikumidega, konsultatsioonidega jne. Suurt abi kateedritele ideelis-poliitilise kasvatustöö alal osutavad ühiskondlike teaduste kateedrid, eriti marksismi-leninismi, dialektilise ja ajaloolise materialismi ning poliitökonoomia kateedrid. Samuti tuleb märkida seda suurt osa, mida üliõpilaste kommunistliku kasvatuse alal etendavad kõrgemate koolide komsomoli- ning ühiskondlikud organisatsioonid.

Selle tulemusena on pidevalt tõusnud õppejõudude ja üliõpilaste ideelis-poliitilise kasvatustöö tase, teravnenud nende poliitiline teadlikkus ja üha enam juurdunud kommunistliku kasvatuse printsiibid.

Ideelis-poliitilise kasvatustöö süvenemise tagajärjel õppejõudude ja üliõpilaste hulgas on järjest tõusnud kõrgemate õppeasutuste õppe-metoodiline tase, paranenud loengute kvaliteet, süvenenud õppedistsipliin ja tõusnud üliõpilaste õppeedukus.

Eesti NSV kõrgemate õppeasutuste õppe- ja kasvatustöö, aga samuti ka teaduslik uurimistöö, lähtub kõrvalekalduimatult ÜK(b)P KK ajaloolistest otsustest ideoloogiliste küsimuste kohta ning filosoofia, füsioloogia, bioloogia ja keeleteaduse alal peetud diskussioonide ja teaduslike sessioonide tulemusist, mis näitavad kätte õige tee võitlemiseks kodanliku natsionalismi, objektivismi, kosmopolitismi ning pimedada Lääne-Euroopa teaduse ja kultuuri ees kummardamise vastu. Selles suunas on toimunud viimaste aastate jooksul kõrgemate õppeasutuste kateedrite töös suuri muudatusi ja ümberkorraldusi. Õppe- ja teaduslik uurimistöö toetub nüüd kindlalt nõukogude eesrindlikule teadusele —

kõige eesrindlikumale teadusele maailmas. Järjest kasvab ja süveneb üliõpilaste huvi marksismi-leninismi klassikute teoste, vene keele ja rikkaliku nõukogude teadusliku ning ilukirjanduse vastu.

Peale selle võtavad õppejõud ja üliõpilased aktiivselt osa ühiskondlikust tegevusest, on tihedais sidemais koolidega, kolhoosidega, tööstustega jne.

Välja juurides kodanlikku natsionalismi, paljastades vaenulikke ja ebateaduslikke teooriaid ning seisukohti, on parteiorganisatsioonid kriitika ja enesekriitika korras arendanud õppejõududes ja üliõpilastes bolševistlikku leppimatust kõige väära ja manduva vastu, tõstnud nende revolutsioonilist valvsust, kasvatanud neid nõukogude patriotismi ja rahvaste sõpruse vaimus, ustavuse vaimus Nõukogude Kodumaale ja kommunistlikule parteile. Selle juures on parteiorganisatsiooni püüdeks olnud kõrgemate õppeasutuste teadusliku töö tihed sidumine sotsialistliku praktikaga, et sel teel tõhusalt kaasa aidata kommunismi ehitamisele meie maal.

Suureks kasvatuslikuks ja organiseerivaks teguriks üliõpilaste kommunistlikul kasvatamisel, võitluses ideelise puhtuse ja sihikindluse eest on kommunistlike noorte organisatsioon. Käsikäes üliõpilasnoorsoo poliitilise teadlikkuse tõusuga suureneb pidevalt ka kõrgemate koolide komsomliorganisatsioonide liikmete arv ja nende aktiivsus ning juhtiv osa.

Suured ja vastutusrikkad ülesanded seisavad Eesti NSV kõrgemate õppeasutuste ees viienda viie aasta plaani täitmisel. Vastavalt rahvamajanduse ja kultuuritöö edasiarendamise ülesannetele tuleb meie kõrgematel õppeasutustel viie aasta jooksul, s. o. 1955. aastaks iga liiki spetsialistide väljalaset suurendada 30—35% võrra, kõrgema haridusega õpetajaid aga 60% võrra; tähtsamatele tööstusharudele, ehitusele ja põllumajandusele aga anda 1955. aastaks kaks korda rohkem spetsialiste kui 1950. aastal.

Peale nende tuhandete noorte, kes õpivad kõrgema hariduse saamiseks Eesti NSV kõrgemais õppeasutustes, omandab suur arv noori kõrgema erihariduse teiste vabariikide, eriti aga Moskva ja Leningradi kõrgemais õppeasutustes. Igal aastal võimaldatakse suurel arvul eesti rahvusest noortel soodustatud tingimustel astuda Moskva ja Leningradi riiklikesse ülikoolidesse ja teistesse erialas-tesse instituutidesse, et nad võiksid omandada kõrgema

erihariduse nendel ENSV rahvamajandusele vajalikel erialadel, millede õppimine pole võimalik kohalikes kõrge-
mais õppeasutustes. Kõigile neile üliõpilastele on loodud
soodsad õppe- ja elutingimused ning kindlustatud pärast
õpingute lõpetamist rakendumine omandatud erialal.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia

1946. a. loodi Eestis nõukogude võimu aastail esmakord-
selt iseseisva teaduslike uurimisasutuste keskusena Eesti
NSV Teaduste Akadeemia.

Akadeemia koosseisu kuulub 3 osakonda 13 teadusliku
uurimisinstituudiga, milles töötab 14 Akadeemia tegevlii-
get, 9 kirjavahetajat-liiget, üle 300 teadusliku kaastöölise.

Osakondade koosseisu kuuluvad järgmised teaduslikud
uurimisinstituudid ja asutused: 1. Ühiskonnateaduste osa-
kond: Ajalooinstituut, Keele- ja Kirjanduse Instituut, Ma-
jandusinstituut, Eesti Rahva Muuseum, Kirjandusmuu-
seum, Ajaloomuuseum; Akadeemiline Emakeele Selts.
2. Bioloogiliste, põllumajanduslike ja meditsiiniliste tea-
duste osakond: Põllumajanduse Instituut, Loomakasvatuse
ja Veterinaarinstituut, Melioratsiooni ja Maakuivenduse
Instituut, Bioloogiainstituut, Eksperimentaalse ja Kliini-
lise Meditsiini Instituut; Looduseuurijate Selts (asut.
1853. a.). 3. Füüsika-matemaatika ja tehniliste teaduste
osakond: Geoloogiainstituut, Keemiainstituut, Ehitus- ja
Arhitektuuriinstituut, Tööstusprobleemide Instituut, Füü-
sika, Matemaatika ja Mehhaanika Instituut; Tartu observa-
toorium (asut. 1809. a.).

Toetudes kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse
abile, suunavad Eesti NSV teadlased kõik oma jõud
J. V. Stalini poolt antud ülesande täitmisele: mitte ainult
järele jõuda, vaid ka kõige lähemal ajal ületada teaduslike
saavutustega piiritagused maad.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia uurimisasutustes tööta-
takse läbi probleeme, mis omavad suurt tähtsust vabariigi
rahvamajanduse ja kultuuri arengu seisukohalt. Nad lahenda-
vad küsimusi, kuidas kõige otstarbekohasemalt kasutada
meie maapõuevarasid, eriti põlevkivi, arendada vabariigi
tööstust, kollektiivset põllumajandust tema väga paljude
kõrvalharudega; teostavad eesti ajaloo marksistlikku uuri-
mist, meie kirjanduse- ja kunstipärandi ümberhindamist,

eesti keele uurimist J. V. Stalini õpetuse valgusel keelest, praktilise keelekorraldusega seotud küsimuste lahendamist jne.

Meie teadusealade põhiliste probleemide lahendamiseks ja üksikute teadusealade uurimistöö suunamiseks toimuvad aeg-ajalt üksikute osakondade teaduslikud sessioonid, kus põhjapanevate ettekannetega esinevad nii meie kui ka teiste vennasvabariikide teadlased. Nii näiteks toimus 1952. a. juulikuus kaks teaduslikku sessiooni: 1) Bioloogiliste-põllumajanduslike ja meditsiiniliste teaduste osakonna sessioon, kus käsitleti karja söödabaasi ja külvikordade küsimust Eesti NSV-s ja 2) Ühiskonnateaduste osakonna sessioon, mis oli pühendatud eesti ajaloo, kirjandusajaloo ja keeleajaloo periodiseerimise küsimustele. 1953. a. kevadel toimus huvitav ja sügavalt teaduslik sessioon, mis oli pühendatud J. V. Stalini geniaalses teoses «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» sisalduvate küsimuste tundmaõppimisele.

Uurimistöö Teaduste Akadeemia osakondades ja instituutides toimub kindlate teadusliku uurimistöö plaanide alusel.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia osakonnad ja teaduslikud uurimisinstituudid on võrdlemisi lühikese aja jooksul ära teinud suure töö eesti nõukoguliku teaduse viljelemisel ja edasiarendamisel.

Tõsise murrangu Eesti NSV Teaduste Akadeemia töösse tõid ÜK(b)P KK otsus «Puudustest ja vigadest EK(b)P KK töös» ning EK(b)P KK VIII pleenumi otsused 1950. a.

ENSV Teaduste Akadeemia instituutide ning asutuste ees seisab suur ülesanne vabariigi teaduse ja kultuurielu arendamisel. Eesti ajaloo küsimuste teaduslik lähendamine, ajaloo, mis tuhande aasta kestel on kõige lähemalt olnud seotud suure vene rahva ja teiste meie maa rahvaste ajaloo, meie kirjandusajaloo ja eesrindliku ühiskondliku mõtte uurimine, mis toimus vene demokraatliku kultuuri viljastava mõju all, vene ja eesti töörahva ühine revolutsiooniline võitlus jne. — kõik need omavad hiiglasuurt tähtsust vabariigi töötajate kommunistlikul kasvatamisel, nõukogude patriotismi suurte ideede ja rahvaste sõpruse propageerimisel.

Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi teaduslike töötajate kollektiivi jõupingutused on suunatud Eesti ajaloo süstemaatilisele marksistlikule läbitöötamisele. Selle töö tulemusena on juba ilmunud populaarne «Eesti NSV ajalugu»

suures tiraažis eesti ja vene keeles. Samuti on Instituudis valminud kolmeköitelise «Eesti NSV ajaloo» esimese köite käsikiri. Instituudi kollektiiv on teinud kaastööd ja kogunud materjale paljuköitelisele teosele «Teaduse ja tehnika ajalugu NSV Liidus», viieteistkümneköitelisele teosele «NSV Liidu ajalugu», «Suurele Nõukogude Entsüklopeediale» ja reale teistele suurtele väljaannetele.

Bioloogiliste, põllumajanduslike ja meditsiiniliste teaduste osakonna tegevus on eelkõige suunatud meie põlluja karjamajanduse edasisele arendamisele, kusjuures viimastel aastatel teaduslikus uurimistöös on ära kasutatud kohapealsete kolhoosi- ja sovhoositöötajate praktilisi kogemusi. 1951. a. oli osakonna suurimaks kollektiivseks uurimistööks põllumajanduse arenemisvõimaluste selgitamine Eesti NSV saartel, missugusest tööst võtsid osa ka mitmed Akadeemia teiste osakondade instituudid.

Füüsika-matemaatika ja tehniliste teaduste osakonna instituutide teaduslik uurimistöö on põhiliselt suunatud vabariigi looduslike rikkuste kõigekülgsel uurimisele nende tööstusliku ja energeetilise kasutamise otstarbel. Keskset kohta nende instituutide uurimistöös omab Eesti NSV põlevkivi ja tema otstarbekohase töötlemise tehnoloogia küsimuste kompleksne uurimine. Osakonna instituudid on lahendanud terve rea probleeme põlevkivi kasutamise kohta tööstuslikul, energeetilisel, gaasitootmise ja muudel aladel.

Peale selle on osakonna instituutide poolt läbi töötatud teoreetilisi küsimusi geoloogia, astronoomia, geofüüsika ja matemaatika alal.

Kõrgemate õppeasutuste ja Teaduste Akadeemia üheks tähtsamaks ülesandeks on teadusliku kaadri järelkasvu kindlustamine noorte teadlaste ettevalmistamise näol.

Eriti tähtis on noore teadlaste-kaadri ettevalmistamine Eesti NSV-s kui noores nõukogude vabariigis, kus uute kõrgemate õppeasutuste loomise ja tööerakendamise tagajärjel on eriti suur nõudmine teaduslikult ette valmistatud kõrgema kvalifikatsiooniga spetsialistide-õpetlaste järele. Samuti vajab Teaduste Akadeemia suurel hulgal teaduslikke kraade omavaid eriteadlasi.

Noorte teadlaste ettevalmistamine Eesti NSV-s toimub aspirantuurides Tartu Riikliku Ülikooli, Tallinna Polütehnilise Instituudi ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia juures. Aspirantide arv aspirantuurides on nõukogude võimu aas-

tail järjekindlalt kasvanud, näidates paaril viimasel aastal erakordset tõusutendentsi. Lähematel aastatel on ette näha aspirantuuri tunduvat laienemist. Viienda viie aasta plaani kohaselt laiendatakse viisaastaku jooksul teadusliku ja teaduslik-pedagoogilise kaadri ettevalmistamist kõrgemate õppeasutuste ja teaduslike uurimisinstituutide aspirantuuri kaudu ka Eesti NSV-s umbes kolm korda, võrreldes eelmise viisaastakuga. Tähtsaks teadusliku kaadri ettevalmistamise vormiks on doktorantuur, mille on juba lõpetanud rida teadlasi.

Suured ülesanded seisavad viiendal viisaastakul ees Teaduste Akadeemia teaduslikel uurimisinstituutidel ja kõrgematel õppeasutustel ka teadusliku uurimistöö taseme parandamise alal. Meie teaduslikud uurimisasutused peavad täielikult kasutama teaduslikke jõude rahvamajanduse arendamise ja eesrindlike kogemuste üldistamise tähtsamate küsimuste lahendamiseks, kindlustama teaduslike avastuste laialdase praktilise rakendamise ning igati abistama teadlasi teoreetiliste probleemide läbitöötamisel kõigil teadusaladel ja tugevdama teaduse sidet tootmisega.

Kokkuvõte

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tulemusena loodud Nõukogude riik seadis üheks oma peamiseks ülesandeks kultuuri lähendamise laiadele rahvamassidele.

Äärmiselt lühikese aja jooksul teostas Nõukogude riik kommunistliku partei juhtimisel hiiglasliku töö rahvamas-
side kultuurilise taseme tõstmise alal. Lähtudes NSV Liidu Konstitutsiooniga kõigile kodanikele kindlustatud õigusest haridusele, muutis nõukogude võim kooli kõige madalamast kuni kõige kõrgema astmeni kättesaadavaks kõigile töötajatele, rajas tiheda koolivõrgu üle kogu maa, organiseeris uute koolide asutamist ja laialdast ehitustegevust uute koolihoonete püstitamise alal, hoolitses emakeelsete koolide asutamise eest kõigile Nõukogude Liidu rahvastele, arendas laialdaselt kesk- ja kõrgemate koolide ning tehnikumide võrku, likvideeris kirjaoskamatuset jne. jne. See oli tõeline kultuurirevolutsioon, mille tulemuseks oli maailma eesrindlikuma kultuuri — sotsialistliku kultuuri ja selle kandja — sotsialistliku intelligentsi kujunemine.

See on nõukogude korra suurim võit kapitalistliku korra

üle. Kodanlik riik, mis seisab jõukate klasside huvide teenistuses, võtab suurelt enamusest töötajatelt võimaluse hariduse saamiseks, nagu seda kujukalt näitas 1952. a. kevadel Viinis aset leidnud Rahvusvaheline Lastekaitse Konverents. Rahvamasside pimedust ja harimatust vajavad kapitalistid ja mõisnikud selleks, et hoida rahvast sõnakuulmises ja ebainimlikus ekspluateerimises.

Sel ajal kui Nõukogude Liit ja rahvademokraatia maad, olles valvel rahu ja rahvaste õnneliku tuleviku eest, hoolitsevad järjekindlalt töötajate materiaalse olukorra ja kultuurilise taseme tõstmise eest, nähes selleks otstarbeks riigieelarves ette tohutuid summasid, piirduvad kapitalistlike maade kulutused rahva materiaalse ja kultuurilise hüveolu tõstmiseks ainult hoopis tühiste summadega.

Kapitalistlikud maad, valmistades ette uut hävitavat maailmasõda, vähendavad pidevalt kulutusi rahvaharidusele imekiiresti kasvavate relvastamise assigneeringute arvel. Ameerika Ühendriikides moodustasid kulutused rahvaharidusele 1951.—1952. a. ainult ühe protsendi ümber riigieelarvest, sõjalised kulutused aga, mis on seotud imperialistliku sõja ettevalmistamisega vabadustarmastavate rahvaste vastu, neelavad samaaegselt üle 80% kogu eelarvest. Parem ei ole olukord ka teistes kapitalistlikes maades, kus rahvaharidus meeletu relvastamise võidujooksu arvel on jäetud täiesti vaeslapse ossa.

Ainult nõukogude ühiskonnas, kus pole ekspluateerimist ega rahvuslikku survet, kus kogu rahva pingutused on suunatud rahu kaitsmisele ja rahvaste parema tuleviku kindlustamisele, saab areneda tõeliselt rahvuslik kultuur, mille ideeliseks põhituumaks on marksistlik-leninlik maailma-vaade. See kultuur aitab kaasa kõigi rahvaste töötajate lähenemisele; ta tugineb kõigi rahvaste progressiivsetele traditsioonidele pidevas võitluses kõige sureva ja manduva vastu, lakkamatus võitluses rahu ja rahvaste sõpruse eest.

Eesti vastuvõtmisega NSV Liidu rahvaste sõbralikku perre 1940. a. saavutas ka eesti rahvas ammuoodatud rahvusliku sõltumatuse. Kommunistliku partei juhtimisel purustas ta lõplikult kapitalistliku orjuse ahelad, siirdus helgele sotsialismi arenguteele ja hakkas rajama vormilt rahvuslikku ja sisult sotsialistlikku kultuuri.

Kooli ja rahvahariduse alal hakkas noor Eesti NSV juba nõukogude võimu esimestest päevadest peale otsustavalt ja energiliselt rajama uut rahvahariduse süsteemi. Koos-

kõlas maa üldiste majanduslike ja kultuuriliste ülesannetega loodi täiesti uus õppe- ja kultuurhariduslike asutuste võrk. Haridus, sealhulgas kesk- ja kõrgem haridus, tehti kättesaadavaks kogu rahvale. Noorsoo õpetamine ja kasvatamine rajati kõige eesrindlikumale teadusele maailmas — marksismile-leninismile, kommunistliku partei vastavatele juhenditele, nõukogude pedagoogika printsiipidele ja vanemate vennasvabariikide rikkalikele kogemustele kooli ja rahvahariduse ümberkorraldamise alal.

Teostus põhjalik ümberkorraldustöö, mis haaras kogu haridussüsteemi.

Lühikese ajaga on saavutatud Eesti NSV-s suuri tulemusi kogu hariduselu vormilise ja sisulise ümberkorraldamise alal. Eelkoolikasvatus rajati kindlale riiklikule alusele ja loodi tihe lasteaedade võrk üle maa, mis praegu mitmekordselt ületab lasteaedade võrgu kodanlikus Eestis. Eriti suurt tähelepanu omistati üldhariduslikule koolile: rajati tihe koolivõrk, et teha kool kättesaadavaks kõikide töötajate lastele, kehtestati ühtluskool, mis kodanlikul ajal oli tegelikult jäänud paberile, teostati 7-aastane koolikohustus. Loodi hulgaliselt erikoole nõrgatervislikele ja invaliidsetele lastele. Põhjalikult organiseeriti ümber kutsekoolide võrk — asutati hulk tehnikume ja muid kesk-eriõppeasutusi, mis valmistavad ette eriharidusega kaadrit meie rahvamajandusele ja kultuurielu aladele. Pandi kindel alus lastekodude võrgule ja muudeti nad eeskujulikeks nõukogude kasvatusasutusteks. Laiendati kõrgemate õppeasutuste võrku, et kindlustada meie vabariigi rahvamajanduse ja kultuurielu alasisid kõrgema kvalifikatsiooniga spetsialistidega. Teadusliku uurimistöö keskusena loodi Eestis nõukogude võimu ajal esmakordselt Eesti NSV Teaduste Akadeemia rea osakondade, instituutide, muuseumide ja muude uurimisasutustega.

Kuid veelgi ulatuslikumad kui muudatused kooli ja rahvahariduse välise ümberkorralduse alal on need kvalitatiivsed muudatused, mis Nõukogude Eesti kool ja kõrgemad õppeasutused on läbi teinud õppe- ja kasvatustöö sisulise ümberkorraldamise alal. Nõukogude Eesti kool erineb kodanliku Eesti koolist printsiipiaalselt mitte ainult oma välise struktuuri, vaid ka sihtide ja ülesannete, sisu, meetodite ja õppe- ning kasvatustöö organisatsiooni suhtes.

Kommunistlik partei, Nõukogude valitsus ja meie haridusala töötajad on suunanud kõik jõud selleks, et kaasa

aidata meie noorsoo õpetamisele ja kasvatamisele kommunistliku ideelisuse vaimus. Nõukogude Eesti kool tugineb oma töös tõelise demokraatia printsiibile, kõrgele teaduslikkusele, teaduse ja praktika ühtsusele, mis viib õpilased ja üliõpilased õigetele ideelistele üldistustele, kujundab neis harmoonilise dialektilis-materialistliku maailmavaate, tugevad kommunistlikud veendumused ja ideaalid ning kõrged kommunistliku moraali omadused.

Järjest enam on süvenenud õppedistsipliin ja püsivalt tõusnud õppeedukuse tase, milles suurt abi õpetajatele ja õppejõududele on osutanud kommunistlikud noored.

Viiendal viisaastakul seisab Nõukogude Eesti kool ja rahvaharidus veelgi suurema tõusu ees. Viisaastaku lõpuks teostub üleminek seitsmeklassiliselt hariduselt üldisele keskharidusele meie vabariigi suuremates linnades. Samal ajal tehakse ettevalmistusi täielikule keskharidusele üleminekuks teistes linnades ja maal. Ühtlasi kohustab partei XIX kongress NSV Liidu arendamise viienda viie aasta plaani direktiivides asuma polütehnilise õpetuse teostamisele keskkoolides ja läbi viima üldisele polütehnilisele haridusele üleminekuks vajalikud üritused.

Vastavalt koolide võrgu kasvule tõuseb tunduvalt pedagoogilise kaadri ettevalmistamine ja laieneb nimetamisväärselt uute koolihoonete ehitamine.

Seoses viie aasta plaanis ettenähtud polütehnilise väljaõppe teostamisega keskkoolides muutub veelgi mitmekülgsemaks ja laiahaardelisemaks meie keskkoolide õppe- ja kasvatustöö.

Senisest veelgi enam tõuseb kõrgemate õppeasutuste osatähtsus kõrgema kvalifikatsiooniga kaadri ettevalmistamisel, kuna nad tunduvalt peavad suurendama spetsialistide väljalaset tähtsamatele tööstusaladele, ehitustele ja põllumajandusele, viienda viisaastaku lõpuks peab nende arv aga koguni kahekordistuma. Tunduvalt tõuseb teadusliku ja teaduslik-pedagoogilise kaadri ettevalmistus ja paraneb teadusliku uurimistöö tase.

Avarduvad senisega võrreldes veelgi täiskasvanud elanikkonna õppimisvõimalused kaugõppe- ning õhtuste üldhariduslike ja spetsiaalsete keskkoolide ning kõrgemate õppeasutuste kaudu ilma tootmistööd katkestamata.

Nõukogude Eesti kool on veel noor, kuid ometi võib ta tagasi vaadata juba küllaltki tähelepanuväärsetele edusammudele.

Jätkates koos Nõukogude Liidu paljumiljoniliste rahvastega kommunistliku partei juhtimisel oma arenguteed järkjärgulisel üleminekul sotsialismilt kommunismile, vaatavad eesti haridusala töötajad nagu kogu eesti rahvaski julgelt ja lootusrikkalt tulevikku. Päev-päevalt kasvab ennastsalgava töö vili. Kogu Nõukogude Liit, eriti aga suur vene rahvas aitab tal tõsta varemeist saksa okupantide poolt purustatud tehaseid, taastada linnu ja külasid, viia edasi eesti kooli ja rahvaharidust, ehitada üles vormilt rahvuslikku ja sisult sotsialistlikku kultuuri.

TRÜ Raamatukogu

SISUKORD

Eessõna	3
Nõukogude võimu kehtestamine kui uus etapp eesti rahva- hariduse arenemises	4
Saksa fašistliku okupatsiooni laostav mõju eesti koolile ja rahvaharidusele	7
Nõukogude võimu taastamine ja rahvahariduse enneolematu tõus Eesti NSV-s sõjajärgse viisaastaku jooksul ning selle arenemisperspektiivid viiendal viisaastakul	10
Eelkoolikasvatus	14
Üldhariduslikud koolid (alg-, seitsmeklassilised ja keskkoolid)	18
Erikoolid	28
Kommunistlike noorte ja pioneeride töö	29
Kooli- ja klassiväline töö	31
Lastekodud	33
Kutsehariduse korraldamine	35
Kõrgemad õppeasutused	38
Eesti NSV Teaduste Akadeemia	44
Kokkuvõte	47

Toimetaja I. Seiental.

Tehniline toimetaja M. Aardma.

Korrektorid R. Eliste ja A. Kiho.

Ladumisele antud 8. VIII 1953. Trükkimisele antud 20. X 1953. Trüki-
arv 6000. Paber 54×84. 1/16. Trükipoognaid 3,25. Formaadile 60×92
kohaldatud trükipoognaid 2,67. Arvutuspoognaid 2,96. MB-14171. Tell-
mise nr. 1477. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Hind rbl. 2.—

На эстонском языке.

А. Пинт.

Успехи народного образования в ЭССР

Rbl. 2.—

A-17346
152

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00463483 0